

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Žygimanto Striogos,
Vilniaus universiteto Teisės studijų programos
V kurso civilinės ir verslo teisės šakos studento

Baigiamasis darbas

**KONKURENCIJOS TEISĖS ĮRANKIŲ TAIKYMAS SPRENDŽIANT
COVID-19 PANDEMIJOS PROBLEMAS**

Vadovas: lekt. Marius Juonys
Recenzentas: partnerystės prof. dr. Šarūnas Keserauskas

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami dėl COVID-19 epidemijos Europos Komisijos priimti teisės aktai, susiję su konkurencijos reguliavimu. Analizuojamas šių teisės aktų turinys, prasmė, tikslingumas, ypač atkreipiant dėmesį į valstybės pagalbos teikimą, konkurencinių ribojimų atlaisvinimą tam tikruose ūkio sektoriuose, verslo tarpusavio bendradarbiavimą, kainų fiksavimą, kaip alternatyvą kitoms konkurencijos teisės priemonėms.

Pagrindiniai žodžiai: konkurencija, valstybės pagalba, Europos Komisija, sektorių stabilizavimas, kainų nustatymas, konkurentų bendradarbiavimas.

This paper analyzes the legislation adopted by the European Commission in connection with the COVID-19 epidemic, related to the regulation of competition. The content, meaning and expediency of these legal acts are analyzed, paying special attention to the provision of state aid, liberalization of competition restrictions in certain economic sectors, business cooperation, price fixing as an alternative to other competition law measures.

Keywords: competition, state aid, European Commission, stabilization of business sectors, price fixing, cooperation between competitors.

TURINYS

ĮVADAS	3
1. KONKURENCIJOS TEISĖ TEIKIANT VALSTYBĖS PAGALBĄ KOVAI SU COVID-19 PADARINIAIS	5
1.1. Europos Komisijos 2020 m. kovo 13 d. komunikato reikšmė	5
1.2. Europos Komisijos 2020 m. kovo 19 d. komunikato reikšmė	7
1.2.1. Kovo 19 d. komunikato pirmasis pakeitimas	10
1.2.2. Kovo 19 d. komunikato antrasis pakeitimas	11
1.2.3. Kovo 19 d. komunikato trečiasis pakeitimas	13
1.2.4. Kovo 19 d. komunikato ketvirtasis pakeitimas	14
1.2.5. Kovo 19 d. komunikato penktasis pakeitimas	16
2. KONKURENCIJOS TEISĖ STABILIZUOJANT TAM TIKRAS RINKAS COVID-19 PANDEMIJOS METU	17
2.1. Bulvių sektorius	18
2.2. Augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų sektorius	20
2.3. Pieno ir pieno gaminių sektorius	21
3. KONKURENCIJOS TEISĖ VERSLUI BENDRADARBIUJANT SIEKiant PALENGVINTI COVID-19 PADARINIUS	24
3.1. Institucijų pareiškimai ir teisės aktai	24
3.2. Specialistų vertinimas	27
4. KAINŲ REGILIAVIMAS KAIP ALTERNATYVA KONKURENCIJOS TEISEI COVID-19 LAIKOTARPIU	31
IŠVADOS	36
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	38
SANTRAUKA	43
SUMMARY	44

IVADAS

COVID-19 pandemijai sukrėtus pasaulį ir atėjus su tuo susijusioms ekonominėms pasekmėms, viso pasaulio verslai vienaip ar kitaip buvo paveikti. Valstybių valdžioms suvokiant kokią įtaką verslui turi dėl epidemijos įvedami ribojimai, imtos taikyti ir tam tikros lengvatos, kad sumažėtų verslo našta finansiškai sudėtingu laikotarpiu. Be lengvatų, verslui imtos teikti ir pagalbos finansinės priemonės įvairiomis formomis (subsidijomis, kompensacijomis, paskolomis). Atsižvelgiant į tai, kad, kaip nustatė Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, apie 20 procentų visų įmonių prarastų likvidumą per mėnesį nuo lokdauno priemonių taikymo pradžios, o po trijų mėnesių šis procentas pakiltų iki 38 (Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, 2020a, p. 3), pagalba COVID-19 paveiktam verslui be jokios abejonės reikalinga. Žinoma, pandemija negali tapti priežastimi verslui atsisakyti protingumo ir sąžiningumo bei savo netinkamą (ne)veikimą bet kuriuo atveju nurašyti kaip pandemijos pasėkmę. Kaip pažymi Jungtinių Amerikos Valstijų Teisingumo departamentas bei Federalinė prekybos komisija, „kol daugybė individų ir verslų demonstravo ir demonstruos ypatingą atjautą ir lankstumą atsakant į COVID-19, kiti gali pandemija naudotis kaip galimybe paminti konkurenciją arba taikytis į pažeidžiamuosius...“ (Teisingumo departamentas ir Federalinė prekybos komisija, 2020, p. 1). Net ir krizių laikotarpiu konkurencijos teisė turi būti veiksminga, o jos galiojimo siaurinimas turi būti sklandžiai ir išsamiai pagrįstas. Taigi būtina ne tik padėti ir daryti nuolaidas verslui kur tai reikalinga, bet ir lygiai taip pat griežtai, kaip ir anksčiau vertinti konkurencijos teisės pažeidimus, kurie negali būti pateisinami pandemija. Apie tai kokia šiuo atžvilgiu nustatyta proporcija konkurencijos teisės srityje yra šis baigiamasis darbas.

Šio darbo tikslas yra susistemintai apžvelgti Europos Sąjungos teisėje galiojančių konkurencijos teisinį reguliavimą kiek jis yra susijęs su kova prieš COVID-19 padarinius bei išskirti vyraujančias tendencijas šiame reguliavime.

Darbo uždaviniai yra nustatyti teisės aktus, kurie susiję su atsaku į COVID-19 pandemiją bei tuo pačiu tiesiogiai paveikia konkurencijos teisę, išskirti konkurencijos teisės institutus, kurie šiuose teisės aktuose taikomi, išanalizuoti šių teisės aktų reikšmę, taip pat identifikuoti nepriimtą, bet ateityje galimai būsimų priimtų konkurencijos teisės pokyčių, susijusių su COVID-19, tikslingumą.

Darbo objektas yra su kova prieš COVID-19 susijęs teisinis reguliavimas, kuriame taikomi konkurencijos teisės institutai.

Darbe naudojami loginis, sisteminis, teleologinis, lyginamasis tyrimo metodai. Loginiu metodu aiškina teisės normų bei kitų darbe panaudojamų šaltinių esmę. Sisteminis metodas naudojamas sugretinant kelių teisės aktų ar vieno teisės akto kelių normų aiškinimą siekiant darnaus suvokimo. Teleologiniu metodu atskleidžiamos konkurencijai reikšmingų teisės normų priėmimo priežastys, prasmė, siekiami tikslai. Lyginamasis metodas pasiteklia ieškant skirtumų ir panašumų tarp reguliavimo skirtinguose teisės aktuose.

Darbe remiamasi aktualių teisės aktų normomis, atitinkamų institucijų pateiktais šių normų išaiškinimais, institucijų, organizacijų ir teisininkų publikacijomis.

Darbo originalumas grindžiamas naujumu. Nei išsamios teisinės literatūros, nei baigiamųjų darbų Lietuvoje šia tema nėra parašyta.

Darbo aktualumas grindžiamas Europos Sąjungos teisės aktų taikytinumu Lietuvoje, optimalios konkurencijos apsaugos paieškos svarba visuomenei, konkurencijos reguliavimo tendencijų didele finansine reikšme visam verslui, reikalingumu ieškoti būdų kuo efektyviau įveikti COVID-19 padarinius.

1. KONKURENCIJOS TEISĖ TEIKIANT VALSTYBĖS PAGALBĄ KOVAI SU COVID-19 PADARINIAIS

Po to kai Pasaulio sveikatos organizacija 2020 m. kovo 11 d. oficialiai pripažino, jog COVID-19 viruso paplitimas pasiekė pandemijos stadiją, Europos valstybės suskubo skelbti judėjimą ribojančias priemones, kurios turėjo padėti stabdyti viruso plitimą¹. Su visomis apribotos veiklos sritimis susijęs verslas patyrė nuostolius, kuriuos buvo reikalinga padėti atlaikyti.

1.1. Europos Komisijos 2020 m. kovo 13 d. komunikato reikšmė

Europos Komisija 2020 m. kovo 13 d. priėmė komunikatą (Suderintas ekonominis atsakas į COVID-19 protrukį, 2020), kuriuo buvo išskirti politiniai kovos su COVID-19 padariniais principai ir apibendrintos priemonės. Viena iš numatytų kovos priemonių buvo valstybės pagalba verslui (Suderintas ekonominis atsakas į COVID-19 protrukį, 2020, p. 9). Kaip nurodė Europos Komisija, “turint omenyje ribotą ES biudžeto dydį, pagrindinis fiskalinis atsakas į koronaviruso grėsmę bus duodamas iš valstybių narių nacionalinių biudžetų. ES valstybės pagalbos taisyklės sudaro sąlygas valstybėms narėms nedelsiant imtis veiksmingų priemonių piliečiams ir įmonėms, visų pirma MVĮ, dėl COVID-19 protrūkio patiriantiems ekonominių sunkumų, remti. Kartu jomis užtikrinama, kad valstybės pagalba veiksmingai pasiektų įmones, kurioms jos reikia, ir kad būtų išvengta žalingo varžymosi dėl subsidijų, kai labiau pasiturinčios valstybės narės išlaidomis gali pralenkti kaimynės, o dėl to nukentėtų sanglauda ES viduje.” (Suderintas ekonominis atsakas į COVID-19 protrukį, 2020, p. 9). Iš to, kad minimas žalingas varžymasis dėl subsidijų ir labiau pasiturinčių valstybių didesnių galimų išlaidų ir dėl to galimai atsiranti žala ES sanglaudai, darytina išvada, kad jau rengiant 2020 m. kovo 13 d. komunikatą vienodų konkurencijos galimybių tarp ūkio subjektų užtikrinimą gaunant valstybės pagalbą Europos Komisija laikė faktoriumi kuriant valstybės pagalbos teikimo kovojant su COVID-19 padariniais taisykles. Tai patvirtina ir tolimesni komunikate išsakyti teiginiai apie

¹ Lietuvos Vyriausybė 2020 m. kovo 14 d. nutarimu paskelbė karantiną (Nutarimas dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje..., 2020). Šiuo nutarimu buvo apribotas judėjimas per valstybės sieną, tiesioginis kontaktas teikiant paslaugas, kultūros laisvalaikio, pramoginė ir kitokia veikla.

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 straipsnio 3 dalies b punkto taikymą: „Šiuo metu COVID-19 protrūkio Italijoje poveikis yra tokio pobūdžio ir masto, kad galima taikyti SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą. Tai suteikia Komisijai galimybę patvirtinti papildomas nacionalines paramos priemones, skirtas kurios nors valstybės narės ekonomikos dideliems sutrikimams atitaisyti, kurių, Komisijos nuomone, yra Italijoje. <...> Vertindama 107 straipsnio 3 dalies b punkto taikymą kitoms valstybėms narėms, Komisija laikysis panašaus požiūrio į COVID-19 protrūkio poveikį jų ekonomikai. Esama padėtis nuolat kinta. Komisija, glaudžiai palaikydama ryšius su valstybėmis narėmis, nuolat stebi padėtį visoje ES. Galiausiai Komisija pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą rengia specialią teisinę sistemą, kuri prireikus bus priimta.“ (Suderintas ekonominis atsakas į COVID-19 protrūkį, 2020, p. 9) Taigi vienas pirmųjų konkurencijos teisės institutų, kurie Europos Sąjungos teisėje buvo pritaikyti sprendžiant COVID-19 problemas, buvo išimtis iš bendrosios rinką iškreipsiančią ar galimai iškreipsiančią valstybės pagalbą draudimo taisyklės valstybės narės ekonomikos didelių sutrikimų atitaisymo pagrindu. Komunikate taip pat nurodoma, kad valstybės pagalbos taisyklėmis, grindžiamomis SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktu („Vidaus rinkai neprieštaraujančia gali būti laikoma pagalba, skirta tam tikros ekonominės veiklos rūšių arba tam tikrų ekonomikos sričių plėtrai skatinti, jei ji netrikdo prekybos sąlygų taip, kad prieštarautų bendram interesui“), valstybėms narėms suteikiama galimybė, gavus Europos Komisijos pritarimą, patenkinti neatidėliotinus likvidumo poreikius ir remti įmones, kurioms dėl COVID-19 protrūkio kyla bankroto rizika; pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą („Vidaus rinkai neprieštarauja pagalba gaivalinių nelaimių ar kitų ypatingų įvykių padarytai žalai atitaisyti“) valstybės narės gali, gavusios Europos Komisijos pritarimą, kompensuoti įmonėms išskirtinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, dėl COVID-19 protrūkio, patirtą žalą. Tai apima priemones, kuriomis siekiama dėl protrūkio patirtą žalą kompensuoti labiausiai nukentėjusių sektorių (pvz., transporto, turizmo ir apgyvendinimo bei maitinimo paslaugų) įmonėms, ir priemones, kuriomis tą žalą siekiama kompensuoti atšauktų renginių organizatoriams; paramos priemonės gali papildyti įvairios papildomos priemonės, leistinos pagal 2013 m. gruodžio 18 d. Reglamentą (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai ir 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentą (ES) Nr. 651/2014². Nurodoma, kad šias papildomas priemones valstybės narės gali įgyvendinti nedelsdamos, nedalyvaujant Europos Komisijai.

² Pagal Komisijos reglamentą (ES) Nr. 651/2014, valstybės individuali pagalba, suteikta pagal pagalbos schemas, ir ad hoc pagalba yra suderinamos su vidaus rinka pagal Sutarties 107 straipsnio 2 arba 3 dalį ir joms netaikomas reikalavimas pranešti pagal Sutarties 108 straipsnio 3 dalį, jeigu tokia pagalba tenkina

Apibendrinant konkurencijos teisės įrankius, kurių taikymas aptariamas Europos Komisijos 2020 m. kovo 13 d. komunikate “Suderintas ekonominis atsakas į COVID-19 protrūkį“, esminis dėmesys skiriamas argumentavimui, kuriuo grindžiamas leidimas valstybėms narėms nukrypti nuo bendrosios taisyklės, susijusios su valstybių pagalba, nustatytos SESV 107 straipsnio 1 dalyje. Teisiniais pagrindais nukrypimui nuo bendrosios taisyklės laikomi dėl COVID-19 kilę ekonominiai padariniai, kurie leidžia remtis pagalbos gaivalinių nelaimių ar kitų ypatingų įvykių, valstybės narės ekonomikos didelių ekonominių sutrikimų, pagalbos, skirtos tam tikros ekonominės veiklos rūšių arba tam tikrų ekonomikos sričių plėtrai skatinti, jei ji netrikdo prekybos sąlygų taip, kad prieštarautų bendram interesui, pagrindais.

1.2. Europos Komisijos 2020 m. kovo 19 d. komunikato reikšmė

Siekiant nustatyti konkretų teisinį pagrindą, pagal kurį COVID-19 sąlygomis būtų sukurtas operatyvus valstybės pagalbos teikimo mechanizmas, 2020 m. kovo 19 d. Europos Komisija priėmė naują komunikatą (toliau – Kovo 19 d. komunikatas) (Laikinoji valstybės pagalbos priemonių...a, 2020)³. Kovo 19 d. komunikate teigiama, kad pagal SESV 107

visas šio reglamento I skyriuje nustatytas sąlygas (patekimas į pranešimo ribas, pagalbos skaidrumas, skatinamasis poveikis, pagalbos intensyvumas ir tinkamos finansuoti išlaidos, sumavimas, skelbimas ir informavimas) ir specialias šio reglamento III skyriuje atitinkamos kategorijos pagalbai nustatytas sąlygas.

³ Remiantis Kovo 19 d. komunikatu, Europos Komisija Lietuvos prašymu priėmė sprendimus leisti Lietuvai teikti šias valstybės pagalbos priemones: portfelines garantijų paskolas (Valstybės pagalba SA.56927..., 2020), paskolas labiausiai nukentėjusioms nuo COVID-19 įmonėms (Valstybės pagalba SA.56980... 2020), dalinį paskolų palūkanų kompensavimą krovinių pervežimą vykdančiam verslui (Valstybės pagalba SA.57066... 2020), dalinį nuomos kompensavimą labiausiai nuo COVID-19 nukentėjusiam verslui (Valstybės pagalba SA.57135... 2020), programą naujiems kultūriniais produktams remti (Valstybės pagalba SA.57342... 2020), verslo rėmimo fondą (Valstybės pagalba SA.57008..., 2020), laikiną valstybės pagalbą galvijų ir pieno produktų gamintojams (Valstybės pagalba SA.57514..., 2020), individualias garantijas bei palūkanų ir garantijų kompensavimą (Valstybės pagalba SA.62484..., 2020), garantijas ir paskolas kelionių organizatoriams, apgyvendinimo ir maitinimo teikėjams (Valstybės pagalba SA.57665..., 2020), laikiną valstybės pagalbą ūkio subjektams, veikiančioms žemės ūkyje ir žvejyboje, ir patiriančioms ekonominius sunkumus per COVID-19 paplitimą (Valstybės pagalba SA.57823... 2020), pagalbą įmonėms, užsiimančioms žemės ūkio produktų apdorojimu paukštienos ir kiaušinių sektoriuose, ir kurios patyrė nuostolių dėl COVID-19 (Valstybės pagalba SA.57508..., 2020), su COVID-19 susijusias kompensacijas kelionių organizatoriams (Valstybės pagalba SA.58476..., 2020), pagalbą įmonėms, veikiančioms žemės ūkio produktų apdorojime paukštienos ir kiaušinių rinkose ir kurios patyrė nuostolių dėl COVID-19 pandemijos (Valstybės pagalba SA.58574..., 2020), pagalbą ūkininkams ir paukštienos gamyba užsiimančioms įmonėms, susiduriančioms su sunkumais, sukeltais COVID-19 paplitimo (Valstybės pagalba SA.58856..., 2020), laikiną pagalbą kailinių gyvūnų laikytojams, susiduriančiais su ekonominiais sunkumais, sukeltais COVID-19 išplitimo (Valstybės pagalba SA.59345..., 2020), socialinio draudimo įmokų atidėjimą (Valstybės pagalba SA.58885..., 2020), Europos garantinį fondą atsakant į COVID-19 (Valstybės pagalba SA.58232..., 2020), prekybos kredito draudimo portfelio garantijų schemą (Valstybės pagalba SA.58540...,

straipsnio 3 dalies b punktą Europos Komisija gali laikyti pagalbą suderinama su vidaus rinka, jei ji skirta „kurios nors valstybės narės ekonomikos dideliems sutrikimams atitaisyti“. „Atsižvelgdama į tai, kad COVID-19 protrūkis daro poveikį visoms valstybėms narėms ir kad suvaldymo priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės, daro poveikį įmonėms, Komisija laiko, kad valstybės pagalba yra pagrįsta ir gali būti paskelbta ribotu laikotarpiu suderinama su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą, siekiant pašalinti įmonėms iškilusią likvidumo trūkumo problemą ir užtikrinti, kad dėl COVID19 protrūkio atsiradę sutrikimai nepakenktų įmonių, ypač mažų ir vidutinių įmonių (toliau MVĮ), gyvybingumui. <...> Be jau turimų galimybių, grindžiamų SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktu, dabartinėmis aplinkybėmis tinkamas, būtinas ir tikslingas sprendimas gali būti laikina ribota pagalba įmonėms, kurios susiduria su staigiu likvidumo trūkumu ar net jo nebuvimu.“ (Laikinoji valstybės pagalbos priemonių..., 2020, p. 4). Galima matyti, kad, kaip ir 2020 m. kovo 13 d. komunikate, Kovo 19 d. komunikate pagrindiniai Europos Komisijos argumentai, kiek tai liečia konkurenciją, taip pat susiję su valstybės pagalbos teisėtumu.

Visgi, kaip tuo pačiu pažymi Europos Komisija, COVID-19 pandemijos sukelti visuotiniai ekonominiai padariniai nėra absoliutus pagrindas nesilaikyti SESV 107 straipsnio 1 dalies bet kuriuo atveju. “Šiame komunikate Komisija nustato suderinamumo sąlygas, kurias ji iš esmės taikys valstybių narių pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą teikiamai pagalbai. Todėl valstybės narės turi įrodyti, kad valstybės pagalbos priemonės, apie kurias remiantis šiuo komunikatu pranešama Komisijai, yra būtinos, tinkamos ir proporcingos siekiant atitaisyti didelius atitinkamos valstybės narės ekonomikos sutrikimus ir kad visiškai laikomasi visų šiame komunikate nustatytų sąlygų.” (Laikinoji valstybės pagalbos priemonių...a, 2020, p. 5). Tokia Europos Komisijos pozicija rodo, kad piktnaudžiavimo COVID-19 padariniais kaip priedanga nesąžiningai, rinką iškreipiančiai valstybės pagalbai gauti, galimybė buvo įvertinta ir siekiant apsaugoti nuo tokių atvejų įrodinėjimo našta dėl valstybės pagalbos būtinumo buvo perkelta valstybėms narėms, siekiančioms leidimo teikti valstybės pagalbą. Laikytina, kad apsaugai nuo piktnaudžiavimo numatytas ir 2020 m. kovo 19 d. komunikato 22 punkto c papunktis, kuris nustato, jog pagalba gali būti teikiama įmonėms, kurios 2019 m. gruodžio 31 d. nebuvo laikomos sunkumų patiriančiomis įmonėmis; ji gali būti teikiama įmonėms, kurios nėra laikomos sunkumų patiriančiomis įmonėmis ir (arba) 2019 m. gruodžio 31 d. nebuvo laikomos sunkumų patiriančiomis įmonėmis, tačiau vėliau dėl COVID-19 protrūkio

2020), subsidijas įmonėms (Valstybės pagalba SA.60308..., 2020), tiesiogines su COVID-19 susijusias paskolas (Valstybės pagalba SA.60379..., 2020), mokesčių atidėjimą (Valstybės pagalba SA.60632... 2020).

tokiomis tapo. Tokia Europos Komisijos pozicija laikytina pagrįsta, nes jeigu įmonė buvo patirianti sunkumų jau iki pandemijos, tai nors COVID-19 ir galėjo reikšmingai prisidėti prie įmonės sunkios finansinės padėties, pandemija nėra pirminė šių sunkumų priežastis ir todėl nėra pakankamas pagrindas SESV 107 straipsnio 1 dalies išimčiai taikyti.

Pagal 2020 m. kovo 19 d. komunikato 22 punkto a papunktį, valstybės pagalbos dydis tiesioginėmis dotacijomis, gražintiniais avansais, mokesčių ar mokėjimų lengvatomis teikiama pagalba neviršija 800 000 EUR vienai įmonei, žemės ūkio, žuvininkystės bei akvakultūros sektorių įmonėms numatyti specialūs mažesni galimos gauti valstybės pagalbos limitai⁴. Klausimas, ar vienodo fiksuoto valstybės pagalbos limito nustatymas kiekvienai bendrovei yra adekvatus. Įmonei, kurios kapitalas yra milijonai ar net milijardai eurų, tokia pagalba gali būti neįdomi, tuo tarpu mažoms ar vidutinėms įmonėms tokio dydžio pagalba turės daug didesnę reikšmę. Valstybės pagalbos reikšmės neatitikimas didelėms ir mažoms įmonėms paaiškinamas tuo, kad Europos Komisija dėl COVID-19 kilusią riziką mažoms ir vidutinėms įmonėms laiko didesne negu tą, kuri kilo didelėms įmonėms (Laikinoji valstybės pagalbos priemonių...a, 2020, p. 1), visgi kyba abejonių ar tai lemia vienodas konkurencines galimybes. Laikytina, kad lygių konkuravimo galimybių atžvilgiu tinkamesni valstybės pagalbos maksimalūs limitai būtų tokie, kurie nustatomi pagal įmonės dydį, pavyzdžiui, pagal jos apyvartą, metinės apyvartos adekvačią procentinę dalį nustatant kaip gautinos valstybės pagalbos limitą. Visgi suprantamos ir esamos komunikato taisyklės – pagalbos teikimas pagal apyvartą ar panašų objektyvų kintantį pagal įmonę kriterijų gali nepagrįstai stipriai uždėti našta valstybių finansams, arba atvirkščiai – nustačius mažesnę valstybės pagalbą, efektyviai nepadėti mažesnėms ir vidutinėms įmonėms, kurios dėl to priartėtų prie bankrotų. Taip pat atsižvelgtina ir į tai, kad nustačius visiems vienodą fiksuotą limitą, daug mažesnė tikimybė, jog įmonės gali bandyti nesąžiningai gauti pagalbą iškreipdamos apskaitą, nes maksimalaus limitu vis tiek niekada negalės viršyti, tuo tarpu limitu nesant ir valstybės pagalbos dydžiui priklausant nuo kintamųjų, iš įmonės apskaitos matomų duomenų, atsirastų potencialas ir paskata neskaidriam valstybės pagalbos dalinimui. Visgi, jei būtų sukurtas efektyvus kontrolės mechanizmas duomenų teikimui įmonėms siekiant gauti valstybės pagalbą, taip pat atgrasančios sankcijos taisyklių pažeidėjams, manytina, kad maksimaliam valstybės pagalbos limitui pagal nuo įmonės veiklos aplinkybių priklausančius kintančius duomenis

⁴ Pagal 2020 m. kovo 19 d. komunikato 23 punkto a papunktį, pagalba neviršija 120 000 EUR vienai įmonei, vykdančiai veiklą žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuje, arba 100 000 EUR vienai įmonei, vykdančiai veiklą pirminės žemės ūkio produktų gamybos srityje; visi skaičiai nurodomi bruto, t. y. prieš mokesčių ar kitokios rinkliavos atskaitymą.

teiktina pirmenybė vietoje dabar nustatytos tvarkos, nes taip būtų labiau saugoma bendrovių lygi galimybė konkuruoti.

2020 m. kovo 19 d. komunikato 4 skyrius numato pareigą valstybėms narėms teikti Europos Komisijai informaciją apie kiekvieną atskirą pagalbos priemonę, suteiktą pagal komunikatą per 12 mėnesių nuo suteikimo. Pagal komunikato 37 punktą „valstybės narės privalo užtikrinti, kad būtų saugomi išsamūs dokumentai, susiję su šiame komunikate numatytos pagalbos skyrimu. Tokie dokumentai, kuriuose turi būti visa informacija, būtina siekiant nustatyti, ar buvo laikomasi visų būtinų sąlygų, turi būti saugomi 10 metų nuo pagalbos suteikimo ir Komisijos prašymu turi būti jai pateikiami.“; pagal 38 punktą, „Komisija gali prašyti papildomos informacijos apie suteiktą pagalbą, kad patikrintų, ar buvo laikomasi Komisijos sprendimo, kuriuo patvirtinama pagalbos priemonė, sąlygų.“ 38 punkto formuluotės abstraktumas kiek tai liečia galimai prašomos informacijos turinio, suteikia Europos Komisijai plačius įgaliojimus gaunant informaciją, reikalingą nustatyti, ar valstybės pagalba teikiama atitinkamai jos tikslams.

Atsižvelgiant į 2020 m. kovo 19 d. komunikate išdėstytą reguliavimą, teigtina, kad pagrindinės priemonės, kuriomis naudojantis Europos Komisija užtikrina skaidrų ir teisėtą valstybės pagalbos teikimą įmonėms, yra įrodymo naštos perkėlimas valstybėms narėms, norinčioms teikti pagalbą įmonėms, fiksuoto maksimalaus valstybės pagalbos dydžio vienai įmonei nustatymas, valstybių narių pareiga teikti Europos Komisijai informaciją apie suteiktą valstybės pagalbą bei Europos Komisijos teisė reikalauti papildomos informacijos iš valstybių narių apie jų suteiktą valstybės pagalbą. Šis komunikatas taip pat pagrindžia valstybių narių galimybę nukrypti nuo draudimo teikti valstybės pagalbą, viršijančią *de minimis* limitus ir normaliomis sąlygomis prieštaraujančią SESV 107 straipsnio 1 daliai.

1.2.1. Kovo 19 d. komunikato pirmasis pakeitimas

Europos Komisija 2020 m. balandžio 3 d. priėmė 2020 m. kovo 19 d. komunikato pakeitimą (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...b, 2020). Pakeitimo 10 punkte numatyta, kad prie pagrindų teikti valstybės pagalbą, kurie susiję su tiesioginių pasekmių ekonomikai šalinimu, kaip pagrindas taikyti išimtį iš SESV 107 straipsnio 1 dalies nustatomas pagalbos teikimas moksliniams tyrimams, taip pat bandymo ir gamybos įrenginiams, kuriais prisidedama prie kovai su COVID-19 reikalingų produktų kūrimo, taip pat remti kovai su viruso protrūkiu reikalingų produktų gamybą. Dėl šio pakeitimo santykio

su SESV 107 straipsniu, Europos Komisija nurodė, kad „šiam komunikate nustatomos sąlygos, kuriomis Komisija tokias priemones laikys suderinamomis su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktą. Komisija deramai atsižvelgė į bendrą tikslą, kurio siekiama tokiomis pagalbos priemonėmis, ir į tų priemonių teigiamą poveikį siekiant įveikti ekstremalią sveikatos situaciją, sukeltą COVID-19 protrūkio, kartu stengiantis sumažinti galimą neigiamą tokių priemonių poveikį vidaus rinkai.“ (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...a, 2020, p. 2). Šis pakeitimas laikytinas praplėčiančiu 2020 m. kovo 19 d. komunikato taikymo sritį bei SESV 107 straipsnio 1 dalies išimties taikymą, nes kovo 19 d. redakcijoje valstybės pagalba buvo numatyta teikti iš esmės vien COVID-19 padarinių šalinimui, tuo tarpu su balandžio 3 d. pakeitimais į pagrindų išimties taikymui ratą įtraukiamas ir su paties COVID-19 sustabdymu. Taigi šis pakeitimas rodo tuometinį Europos Komisijos polinkį švelninti konkurencijos teisės sukuriamus ribojimus teikiant valstybės pagalbą.

1.2.2. Kovo 19 d. komunikato antrasis pakeitimas

2020 m. gegužės 8 d. priimtas antrasis 2020 m. kovo 19 d. komunikato pakeitimas (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020). Kaip ir praėjusio pakeitimo, šio tikslas iš dalies buvo plėsti valstybės pagalbos draudimo išimčių sąrašą sprendžiant dėl COVID-19 kilusias problemas (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020, p. 1). Tuo pačiu pabrėžiamas ir šių priemonių išimtinumas: „Komisija pažymi, kad nacionalinės viešosios paramos nuosavo kapitalo ir (arba) mišraus kapitalo priemonių forma teikimas dėl COVID-19 protrūkio finansinių sunkumų patiriančioms įmonėms pagal schemas arba konkrečiais atskirais atvejais turėtų būti svarstomas tik tuo atveju, jei neįmanoma rasti jokio kito tinkamo sprendimo, ir tik taikant griežtas sąlygas, nes tokios priemonės labai iškraipo įmonių konkurenciją. Todėl tokioms intervencijoms taip pat turėtų būti taikomos aiškios sąlygos, susijusios su valstybės dalyvavimu atitinkamų įmonių veikloje, atlygiu ir pasitraukimu iš jų, nuostatos dėl valdymo ir tinkamos konkurencijos iškraipymų ribojimo priemonės.“ (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020, p. 1). Šiuo pakeitimu prie valstybės pagalbos priemonių, kurioms taikoma valstybės pagalbos draudimo išimtis, pridedama subordinuotoji skola, kuri, nemokumo bylos atveju yra subordinuota paprastiesiems privilegijuotiesiems kreditoriams. Pasak Europos Komisijos, tokia skola yra mažiau konkurenciją iškraipanti priemonė nei nuosavo kapitalo

ar mišraus kapitalo priemone, nes įmonei tęsiant veiklą jos negalima automatiškai konvertuoti į nuosavą kapitalą (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020, p. 5). Šiame pakeitime taip pat nustatomos bendros taisyklės, kurių reikia laikyti pagalbos gavėjams siekiant išvengti netinkamo konkurencijos iškreipimo: “pagalbos gavėjai neturi vykdyti agresyvios komercinės plėtros, finansuojamos valstybės pagalbos lėšomis, arba pagalbos gavėjai neturi prisiimti pernelyg didelės rizikos.” Visgi agresyvios komercinės plėtros sąvoka pakeitime nėra apibrėžiama, taip pat nepateikiama nuoroda į kitus Europos Sąjungos teisės aktus, kurie suteiktų šiam terminui apibrėžtumo. Tas pats pasakytina apie pernelyg didelės rizikos sąvoką. Pakeitime taip pat nustatyta, kad jei 250 mln. EUR viršijančios pagalbos pagal rekapitalizavimo dėl COVID-19 priemonę gavėjas yra įmonė, turinti didelės įtakos bent vienoje iš atitinkamų rinkų, kuriose ji veikia, valstybės narės turi pasiūlyti papildomų priemonių veiksmingai konkurencijai tose rinkose išlaikyti. Siūlydamos tokias priemones, valstybės narės visų pirma gali pasiūlyti struktūrinius arba elgesio įsipareigojimus, numatytus Komisijos pranešime dėl taisomųjų priemonių, kurios yra priimtinos pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 ir Komisijos reglamentą (EB) Nr. 802/2004 (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020, p. 13). Pagalbos pagal rekapitalizavimo dėl COVID-19 priemonės gavėjams uždrausta reklamuoti pagalbos gavimo faktą komerciniais tikslais (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020, p. 13). Išskirtinėmis aplinkybėmis ir nedarant poveikio susijungimų kontrolei, tokie pagalbos gavėjai gali įsigyti didesnę nei 10 % pradinės ar galutinės grandies veiklos vykdytojų savo veiklos teritorijoje verslo dalį tik tuo atveju, jei įsigijimas yra būtinas pagalbos gavėjo gyvybingumui išlaikyti. Europos Komisija gali leisti vykdyti įsigijimą, jei tai būtina pagalbos gavėjo gyvybingumui išlaikyti. Įsigijimas negali būti vykdomas tol, kol Europos Komisija nepriima sprendimo šiuo klausimu. Valstybės pagalba nenaudojama integruotų įmonių, kurios jau 2019 m. gruodžio 31 d. patyrė ekonominių sunkumų, ekonominei veiklai kryžmiškai subsidijuoti. Siekiant užtikrinti, kad rekapitalizavimo priemone tai veiklai nebūtų padedama, integruotose įmonėse turi būti aiškiai atskirtos sąskaitos. Kol neišpirktos visos rekapitalizavimo dėl COVID-19 priemonės, pagalbos gavėjai negali mokėti dividendų, atlikti neprivalomų atkarpų mokėjimų ar supirkti kitų nei valstybės akcijų. Tol, kol neišpirkta ne mažiau kaip 75 % rekapitalizavimo dėl COVID-19 priemonių, kiekvieno pagalbos gavėjų vadovybės nario atlygis neturi viršyti jo atlygio fiksuoto dydžio dalies 2019 m. gruodžio 31 d. Asmenims, kurie tampa vadovybės nariais rekapitalizavimo metu arba po jo, taikoma riba yra mažiausias bet kurio iš vadovybės narių fiksuoto dydžio atlygis 2019 m. gruodžio 31 d. Jokiomis aplinkybėmis nemokamos premijos, kiti kintamieji ar palyginami atlygio elementai (Laikinosios valstybės pagalbos

priemonių, skirtų...c, 2020, p. 13-14). Taip pat nustatytos ir taisyklės valstybės pasitraukimui, susijusiam su kapitalo dalimi susidariusia dėl rekapitalizavimo (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...c, 2020, p. 14).

Įvertinus antruoju 2020 m. kovo 19 d. komunikato pakeitimu įvestas reguliavimo naujoves, darytina išvada, kad pakeitimas turi didelę reikšmę nustatant konkrečias taisykles, kurių turi laikytis rekapitalizavimo valstybės pagalbą gavusios įmonės bei valstybė. Su valstybės pagalba rekapitalizavimu susiję suvaržymai rodo Europos Komisijos siekį ne tik atlaisvinti konkurencinius suvaržymus, bet ir kontroliuoti valstybės pagalbos teikimo procesą, kur tai yra reikalinga. Iš to kiek suvaržymų numatyta rekapitalizavimo pagalbos gavėjams, darytina išvada, kad šią pagalbos formą Europos Komisija vertina itin atsargiai ir kaip pavojingesnę konkurencijai nei kitas.

1.2.3. Kovo 19 d. komunikato trečiasis pakeitimas

2020 m. birželio 28 d. Europos Komisija priėmė trečiąjį 2020 m. kovo 19 d. komunikato pakeitimą (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020). Kaip nurodo pati Europos Komisija, šio komunikato tikslas – “paaiškinti ir iš dalies pakeisti laikinų valstybės pagalbos priemonių, kurias Komisija laiko suderinamomis pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 107 straipsnio 3 dalies b ir c punktus, atsižvelgiant į COVID-19 protrūkį, sąlygas.” (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 1). Pakeitime nurodoma, kad į leidžiamų valstybės pagalbos priemonių sąrašą įtrauktinos papildomos pagalbos priemonės priemonės mažoms ir vidutinėms įmonėms su sąlyga, kad šioms įmonėms nėra taikoma nemokumo procedūra ir kad jos negavo pagalbos, kurios vėliau negrąžino arba restruktūrizavimo pagalbos (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 1). Europos Komisija papildomas pagalbos priemones mažoms ir vidutinėms įmonėms argumentuoja tuo, kad tikimybė, kad valstybės pagalba labai mažoms ir vidutinėms įmonėms iškraipys konkurenciją vidaus rinkoje ir darys poveikį Europos Sąjungos vidaus prekybai, yra mažesnė, nei būtų teikiant valstybės pagalbą vidutinėms ir didelėms įmonėms, taip pat pabrėžiama, kad novatoriški verslai dažniausiai pradedami kaip mažos ar vidutinės įmonės (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 2). Numatyta, kad valstybės narės gali keisti esamas schemas, kurias Europos Komisija patvirtino pagal Kovo 19 d. komunikatą, kad į jų taikymo sritį kaip pagalbos gavėjos būtų įtrauktos vidutinės ir mažosios įmonės, kurios 2019 m. gruodžio 31

d. jau buvo sunkumų patiriančios įmonės, jeigu nėra nustatomos anksčiau šioje pastraipoje minėtos sąlygos (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 2). Taip pat nustatomi kriterijai, pagal kuriuos valstybės narės gali teikti viešąją paramą nuosavo kapitalo ir (arba) mišraus kapitalo priemonėmis dėl COVID-19 protrūkio finansinių sunkumų patiriančioms įmonėms (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 2). Pripažįstama, kad pagalba neturėtų priklausyti nuo pagalbos gavėjo gamybos veiklos ar kitos veiklos perkėlimo iš kitos Europos ekonominės erdvės šalies į pagalbą teikiančios valstybės narės teritoriją, nes tokia sąlyga atrodytų ypač žalinga vidaus rinkai (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 2). Išskirtas žalos, kilusios dėl valstybės veiksmų, kompensavimas, kaip teisėtas pagrindas teikti valstybės pagalbą pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą, bei bendro ekonomikos nuosmukio įveikimo valstybės pagalbos priemonės, kurių pagrįstumą reikia vertinti atskirai (Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų...d, 2020, p. 3).

Apibendrinant trečiąjį Kovo 19 d. komunikato pakeitimą, jo viena pagrindinių funkcijų, kaip ir ankstesnių pakeitimų atvejais, galima laikyti valstybės pagalbos draudimo taisyklės išimties taikymo plėtimą, didinant valstybės pagalbos prieinamumą vidutinėms ir mažoms įmonėms. Pateikti išaiškinimai dėl dalį turto už Europos Sąjungos valstybių narių ribų turinčių įmonių galimybės gauti valstybės pagalbą Europos Sąjungos valstybėse narėse bei žalos ir nuosmukio dėl COVID atskyrimo taip pat turi reikšmę konkurencijai.

1.2.4. Kovo 19 d. komunikato ketvirtasis pakeitimas

2020 m. spalio 13 d. Europos Komisija priėmė ketvirtąjį Kovo 19 d. komunikato pakeitimą (4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2020). Šiuo pakeitimu nustatyta papildoma teisėta valstybės pagalbos priemonė, pateikti išaiškinimai bei pakeitimai dėl tam tikrų valstybės pagalbos priemonių priskyrimo prie leidžiamųjų pagal SESV 107 straipsnį. Pakeitime nurodyta, kad nepadengtų pastoviųjų išlaidų⁵ padengimas laikytinas leidžiama valstybės pagalbos priemone pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą (4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2020, p. 3). Europos Komisija argumentuoja, kad "...dėl COVID-19 protrūkio daugelis įmonių laikinai susiduria su

⁵ Pagal Kovo 19 d. komunikatą, nepadengtos pastoviosios išlaidos - tai per tinkamą finansuoti laikotarpį įmonių patirtos pastoviosios išlaidos, kurios per tą patį laikotarpį nepadengiamos iš pelno (t. y. pajamų atėmus kintamąsias išlaidas) ir kurios nepadengiamos iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, draudimo, laikinosios pagalbos priemonių, kurioms taikomas šis komunikatas, arba paramos iš kitų šaltinių.

paklausos sumažėjimu, todėl jos negali padengti dalies savo pastoviųjų išlaidų. Daugeliu atvejų tikimasi, kad paklausa atsigaus per ateinančius mėnesius ir toms įmonėms gali būti neveiksminga mažinti savo veiklos apimtį, jei tai pareikalaus didelių restruktūrizavimo išlaidų. Parama, kuria laikinai padedama šioms įmonėms padengti dalį pastoviųjų išlaidų, gali būti veiksmingas būdas užpildyti spragą ir taip užkirsti kelią jų kapitalo būklės blogėjimui, padėti išlaikyti verslo veiklą ir suteikti joms tvirtą pagrindą atsigauti.” (4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2020, p. 3). Dėl rekapitalizavimo pagalbos priemonės Europos Komisija išaiškino, kad “esamų akcininkų pirmumo teisės pagal laikinosios sistemos 64 punktą neturėtų lemti to, kad esamų akcininkų turima pagalbos gavėjo nuosavo kapitalo dalis viršytų iki rekapitalizavimo dėl COVID-19 turėtą dalį. Komisija taip pat paaiškina, kad valstybei pasitraukus iš rekapitalizavimo dėl COVID-19 pagalbos gavėjų kapitalo taikant laikinosios sistemos <...> nustatytą mechanizmą, valstybės turima nuosavo kapitalo dalis turi būti parduota rinkos kainomis tretiesiems pirkėjams, t. y. kitiems subjektams nei pagalbos gavėjas, kurie nėra nei valdžios institucijos, nei valstybės įmonės...” (4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių... 2020, p. 3). Valstybėms narėms leista parduoti rekapitalizavimo procese įgytas įmonių akcijas ne kitiems įmonių akcininkams, bet tretiesiems asmenims, kurie nėra nei valdžios institucijos, nei valstybės įmonės (4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių... 2020, p. 3). Išaiškinta, kad suderinamomis su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies b punktą Europos Komisija laikys pagalbos schemas, kurias sudaro laikinas mokesčių ar socialinio draudimo įmokų atidėjimas, taikomas įmonėms (įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis), kurios itin nukentėjo nuo COVID-19 protrūkio (4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2020, p. 6). Vertinant šią pagalbos priemonę šiek tiek trūksta aiškumo dėl to kas yra laikoma valstybės pagalba. Pavyzdžiui, atidėjus 100 000 eurų mokesčių sumokėjimą, laikoma, kad valstybės pagalbos suma lygi tik atidėtai mokesčių sumai? Ar atidėtai mokesčių sumai plus delspinigiams, kuriuos tektų mokėti už vėlavimą? Ar atidėtai mokesčių sumai plus delspinigiams plus baudai, kurią reiktų sumokėti už mokesčių nemokėjimą? Manytina, kad komunikatuose pateikta informacija šiuo atžvilgiu nebuvo pakankama.

Apibendrinant ketvirtąjį Kovo 19 d. komunikato pakeitimą konkurencijos teisės kontekste, teigtina, kad šiuo pakeitimu tarp kitų tesiama tendencija plėsti leistinių valstybės pagalbos priemonių sąrašus, taip pat plėsti ir papildomai aiškinti reguliavimą, susijusį su rekapitalizavimo pagalbos priemonės vykdymu.

1.2.5. Kovo 19 d. komunikato penktasis pakeitimas

2021 m. sausio 28 d. Europos Komisija priėmė penktąjį Kovo 19 d. komunikato pakeitimą (Penktasis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2021). Šiuo pakeitimu padidintos maksimalios valstybės pagalbos vienai įmonei ribos, patikslintos ir pakeistos tam tikrų laikinų valstybės pagalbos priemonių, kurias Komisija laiko suderinamomis pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 107 straipsnio 3 dalies b punktą, taikymo sąlygos atsižvelgiant į COVID-19 protrūkį (Penktasis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2021). Patikslintos žalos atlyginimo įmonėms dėl veiklos sustabdymo sąlygos: “Vis dėlto pagalba pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą turi būti kompensuojama tiesiogiai COVID-19 protrūkio sukelta žala, pavyzdžiui, žala, kurią tiesiogiai sukėlė ribojamosios priemonės, neleidžiančios pagalbos gavėjui *de jure* ar *de facto* vykdyti savo ekonominės veiklos arba konkrečios ar atskiros veiklos dalies. Tokios priemonės gali apimti priemones, dėl kurių reikia visiškai sustabdyti ekonominę veiklą (pvz., barų, restoranų ar nebūtinų prekių parduotuvių uždarymas) arba ją sustabdyti tam tikrose vietovėse (pvz., skrydžių ar kitų rūšių transporte tam tikrais maršrutais ar į tam tikras paskirties vietas ir iš jų apribojimas. Draudimas aptarnauti didelę dalį tam tikrų kategorijų klientų (pvz., viešbučiams – laisvalaikio keliautojus, specialiai jaunimui apgyvendinimo paslaugas teikiantiems subjektams – mokyklinės keliones) taip pat yra priemonė, sukurianti tiesioginę sąsają tarp ypatingo įvykio ir žalos, atsirandančios dėl draudimo aptarnauti tų kategorijų klientus. Ribojamosios priemonės, dėl kurių leidžiama kompensuoti žalą pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą, taip pat gali apimti priemones, kuriomis tam tikruose sektoriuose arba veiklos srityse lankytojų skaičius (pvz., pramoginių renginių, prekybos mugių, sporto renginių) apribojamas iki tokio lygio, kuris yra akivaizdžiai ir reikšmingai žemesnis, nei tas, kuris tomis konkrečiomis aplinkybėmis būtų pasiektas laikantis visuotinai taikomų socialinių kontaktų ribojimo taisyklių arba taisyklių dėl komercinių erdvių pajėgumo (pvz., todėl, kad neįmanoma pakankamai užtikrinti, kad būtų galima parengti protokolus ir juos sėkmingai taikyti siekiant, kad tose vietose būtų laikomasi visuotinai taikomų priemonių). Tokie lankytojų skaičiaus apribojimai gali būti *de facto* apribojimas tokiais atvejais, kai dėl ekonominių plitimo mažinimo priemonių sustabdoma visa arba pakankamai didelė paveiktos veiklos dalis. Pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą taip pat reikalaujama, kad nebūtų kompensacijos permokos. Gali būti kompensuojama tik dėl ribojamųjų priemonių tiesiogiai atsirandanti žala ir ji turi būti tiksliai apskaičiuota. Todėl svarbu parodyti, kad teikiama

pagalba yra kompensuojama tik tiesiogiai priemonės sukelta žala ir iki tokio pelno lygio, kurį pagalbos gavėjas būtų patikimai pasiekęs vykdydamas tą veiklą, kuri yra apribota, jei priemonė nebūtų buvusi taikoma. Atsižvelgiant į užsitęsusią krizę, apskaičiuojant su ribojamosios priemonės taikymu sietiną žalą, kurią galima kompensuoti pagal SESV 107 straipsnio 2 dalies b punktą, į ekonominį poveikį, kurį lemia paklausos ar lankytojų skaičiaus sumažėjimas dėl visuminės paklausos sumažėjimo arba dėl didesnio klientų nenoro burtis viešose vietose, transporto priemonėse ar kitose vietose, arba dėl visuotinai taikomų pajėgumo apribojimų, socialinių kontaktų ribojimo ir pan. Priemonių, atsižvelgti negalima.” (Penktasis laikinosios valstybės pagalbos priemonių..., 2021, p. 8-9). Iš šio išaiškinimo galima daryti išvadą, kad Europos Komisija renkasi poziciją, jog žalos atlyginimą dėl veiklos sustabdymo ar apribojimo gali gauti tik tos įmonės, kurių veiklą tiesiogiai arba netiesiogiai draudžia ar riboja teisės aktai. Visgi, jeigu verslininkai, nors ir nesant tam tikrų draudimų pirkti prekes ar paslaugas, bet visuomenei esant paveiktai taisyklių ir dėl to mažiau perkant prekes ar paslaugas, netenka pelno, tai nėra žalos atlyginimas, kuris galėtų būti pateisinamas pagal SESV 107 straipsnį.

Penktasis Kovo 19 d. komunikato pakeitimas, kitaip nei ankstesnieji, nepraplėtė leistinių valstybės pagalbos formų sąrašo, tačiau padidino maksimalų galimos gauti valstybės pagalbos dydį bei praplėtė jau taikomų valstybės pagalbos priemonių aiškinimą.

2. KONKURENCIJOS TEISĖ STABILIZUOJANT TAM TIKRAS RINKAS COVID-19 PANDEMIJOS METU

Europos Komisija, siekdama stabilizuoti tam tikras svarbias rinkas, 2020 m. balandžio 30 d. priėmė tris įgyvendinimo reglamentus, kuriais suteikė leidimą ūkininkams, ūkininkų asociacijoms, tokių asociacijų asociacijoms, pripažintoms gamintojų organizacijoms ir jų asociacijoms, taip pat pripažintoms tarpšakinėms organizacijoms sudaryti susitarimus ar priimti sprendimus dėl rinkos stabilizavimo priemonių bulvių, pieno gaminių bei augalininkijos sektoriuose. Būtent šie sektoriai pasirinkti specialiems konkurencijos teisės reikalavimų atlaisvinimams dėl savo prekių greito gedimo pobūdžio.

2.1. Bulvių sektorius

Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2020/593 (2020) šešiams mėnesiams leista sudaryti susitarimus ir priimti sprendimus dėl rinkos stabilizavimo priemonių bulvių sektoriuje. Atsižvelgiant į tai, jog šis reglamentas turės įtakos konkurencijai Europos Sąjungai, tokiems leidimams Europos Komisija turėjo rasti stiprius argumentus. Europos Komisija nurodė, kad bulvių sektorius Europos Sąjungoje yra bene didžiausias pasaulyje: „Sąjunga yra grynoji perdirbtų bulvių eksportuotoja. Pastaruosius 5 metus iš Belgijos, Vokietijos, Prancūzijos, Italijos ir Nyderlandų į trečiąsias šalis kaip perdirbtų bulvių produktai vidutiniškai eksportuojama ne mažiau kaip 4 mln. tonų perdirbti skirtų bulvių. Šaldytų bulvių, visų pirma gruzdintų bulvių, eksportas įprastomis rinkos sąlygomis yra ypač reikšmingas: 64 proc. šaldytų bulvių pasaulyje eksportuojama iš Sąjungos, o šaldytų gruzdintų bulvių eksporto iš Sąjungos į trečiąsias šalis vertė 2019 m. buvo 1,85 mlrd. EUR“ (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1). Nustatyta, kad, tarp kitų pasekmių, dėl COVID-19 padarinių perdirbti skirtų bulvių kaina nuo 2020 m. sausio nukrito apie 90%: „taigi, nors šviežių bulvių paklausa šiuo metu padidėjo, labai sumažėjo perdirbti skirtų bulvių paklausa, o tai turėjo tiesioginį didelį poveikį rinkai. Visų pirma labai sumažėjo perdirbti skirtų bulvių, iš kurių gaminamos šaldytos gruzdintos bulvės, kiti pjaustyti bulvių produktai ir į vakuumines pakuotes supakuoti produktai, kurie paprastai suvartojami greitojo maisto prekyvietėse ir restoranuose, (ir ne tik jų) paklausa. Šviežių bulvių ir perdirbti skirtų bulvių savybės skiriasi, todėl perdirbti skirtų bulvių negalima parduoti šviežių bulvių rinkoje. Taigi, kadangi prekyba nevyksta, ateities sandorių rinkose kainos labai nukrito ir pranešama, kad 2020 m. balandžio mėn. jos yra 90 proc. mažesnės nei 2020 m. sausio mėn. kotiruotos kainos. Sustojus prekybai, kai kurios valstybės narės augintojos, kaip antai Belgija ir Prancūzija, tam tikrų rūšių perdirbti skirtų bulvių kainų nebekotiruoja, o tai rodo staigų sandorių apimtį ir vertės sumažėjimą. Kitose valstybėse narėse, kaip antai Vokietijoje ir Nyderlanduose, pranešama apie 90 proc. sumažėjusią perdirbti skirtų bulvių kainą“ (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1). Europos Komisija pabrėžė ir dar nuo 2019 m. sandėliuojamų bulvių Europos Sąjungoje realizavimo reikalingumą, nes kitaip jų vertė kris dėl kitokio nei planuota panaudojimo arba dėl sunaikinimo: „dideli perdirbti skirtų bulvių kiekiai šiuo metu sandėliuojami. Skaiciuojama, kad 2020 m. liepos mėn. pasibaigus 2020 m. sezonui sandėliuose vis dar bus bent 2 650 000 tonų perdirbti skirtų bulvių, užaugintų 2019 m. sezonu, kurių vertė yra 400 mln. EUR. Perdirbti skirtos bulvės, kurių derlius nuimtas 2019 m. spalio ir lapkričio mėn. ir kurios vis

dar sandėliuojamos, dėl pablogėjusios kokybės greitai pasidarys netinkamos naudoti niekam. Kad turėtų vietos 2020 m. sezonu užaugintoms perdirbti skirtoms bulvėms sandėliuoti, augintojai turės sunaikinti dalį likusių atsargų, kurių nespės perdirbti. Kadangi augintojai turės padengti produkcijos transportavimo ir sunaikinimo išlaidas, kyla rizika, kad, griebiantis šiaudo, perdirbti skirtos bulvės bus tiesiog paskleistos laukuose. Perdirbti skirtas bulves paskleidus laukuose kils ilgalaikių poveikio aplinkai ir fitosanitarinių padarinių rizika, nes tos bulvės, sudygusios paviršiuje, trukdys dygti vėlyvesniems augalams ir galėtų sukelti ligų, kurios ilgam užterštų dirvožemį ir keltų pavojų naujiems augalams” (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1). Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes (bulvių sektoriaus Europos Sąjungoje dydį, kainų kritimą, itin didelius kiekius sandėliuojamų ir dėl to ekonomikai nenaudingų bulvių kieki), 2020 m. balandį susiklosčiusią padėtį Europos Komisija įvardijo kaip lemiančią didelio rinkos pusiausvyros sutrikimo laikotarpį (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1).

Remiantis tuo, kad bulvių sektoriuje kilęs didelio rinkos pusiausvyros sutrikimo laikotarpis, Europos Komisija leido bulvių sektoriuje veikiančioms ūkio subjektams bendrai imtis šių priemonių: i) pašalinimo iš rinkos ir nemokamo paskirstymo; ii) transformavimo ir perdirbimo; iii) sandėliavimo; iv) bendrų pardavimo skatinimo priemonių; v) laikino produkcijos planavimo (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1). Taip pat pateikiamas nebaigtinis orientacinis sąrašas susitarimų, kurie galėtų būti sudaromi: i) pašalinti bulves iš rinkos siekiant tinkamai sunaikinti produkciją arba nemokamai ją paskirstyti maisto bankams ar viešosioms įstaigoms; ii) perdirbti bulves kitoms reikmėms, pavyzdžiui, sunaudoti gyvūnų pašarams, metanui išgauti; iii) pasirūpinti sandėliavimo pajėgumais ir paruošti bulves ilgesniam sandėliavimui; iv) skatinti vartoti perdirbtų bulvių produktus; v) planuoti ateityje sumažinti auginimo apimtį ir pakoreguoti jau sudarytas sutartis dėl 2020 m. sezono bulvių (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1).

Leistos ūkio subjektams panaudoti priemonės bulvių sektoriuje be jokios abejonės turėjo potencialą iškreipti vidaus rinką, todėl Europos Komisija nurodė, kad leidimas imtis reglamente nurodytų priemonių suteikiamas tik su sąlyga, kad tai nekenks vidaus rinkos veikimui ir šiais susitarimais bus siekiama vien stabilizuoti sektorių (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 1). Nustatytas saugiklis siekiant išvengti piktnaudžiavimo leidimu: “kad valstybės narės galėtų įvertinti, ar susitarimai ir sprendimai dėl perdirbti skirtų bulvių nekenkia vidaus rinkos veikimui ir ar jais siekiama tik stabilizuoti bulvių sektorių, valstybės narės, kuriai tenka didžiausia numatoma tuose

susitarimuose ar sprendimuose nurodytos bulvių produkcijos dalis, kompetentingoms institucijoms, įskaitant tos valstybės konkurencijos institucijas, turėtų būti teikiama informacija apie sudarytus susitarimus ar priimtus sprendimus, taip pat apie juose nurodytą produkcijos kiekį ir laikotarpį” (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 2). Taip pat numatyta, kad valstybės narės turi imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad minėti susitarimai ir sprendimai nekenktų tinkamam vidaus rinkos veikimui ir kad jais būtų siekiama tik stabilizuoti bulvių sektorių (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/593..., 2020, p. 3). Laikytina, kad reglamente nustatytų priemonių, kurios galėtų sustabdyti piktnaudžiavimą, nepakanka, tačiau sektoriaus ir tuo pačiu visos ekonomikos gelbėjimas ribojimų atlaisvinimą pateisina.

2.2. Augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų sektorius

Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2020/594 (2020) rinkos stabilizavimo tikslu šešiams mėnesiams leista sudaryti susitarimus ir priimti sprendimus dėl rinkos stabilizavimo priemonių augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų sektoriuje. Kaip ir reglamento (ES) 2020/593 atveju, priėmimas grindžiamas sektoriaus dydžiu, svarba bei pavojinga padėtimi Europos Sąjungoje: „Sąjunga yra viena iš didžiausių augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų (toliau – gyvi augalai ir gėlės) augintojų. 2019 m. bendra Sąjungos produkcijos vertė siekė 20 mlrd. EUR; <...> apie 85 proc. Sąjungos gyvų augalų ir gėlių produkcijos skiriama vidaus rinkai, o likę 15 proc. eksportuojami į trečiąsias šalis <...> dėl šio pasiūlos ir paklausos neatitikimo gyvų augalų ir gėlių sektorius patiria ekonominių sutrikimų. Taigi, smarkiai sumažėjo gyvų augalų ir gėlių paklausa ir tai padarė didelį tiesioginį poveikį rinkai. Bendra gyvų augalų ir gėlių produkcijos paklausa Sąjungos rinkoje sumažėjo 80 proc. Tai labai paveikė prekybą aukcionuose. Remiantis pranešimais, Nyderlandų aukciono rinkos, kurioje administruojama 35 proc. visos Sąjungos pardavimo sandorių, apyvarta 2020 m. kovo viduryje sumažėjo 85 proc. Nors Nyderlandų aukciono rinka šiek tiek atsigavo, jos apyvarta išlieka 30 proc. mažesnė nei 2019 m. balandžio viduryje. Kai kuriose valstybėse, kaip antai Belgijoje ir Prancūzijoje, aukcionai ir didmeninės rinkos yra uždaryti. Be to, pateikta pranešimų, kad kai kuriose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Nyderlanduose,

dideliu mastu sunaikinti sandėliuoti netinkami gėlynų augalai ir vystančios sezoninės skintos gėlės. Dėl to olandiškuose aukcionuose labai nukrito kainos. 2020 m. kovo 16–22 d., kai žlugo rinka, kainos buvo beveik 60 proc. mažesnės nei tą pačią 2019 m. savaitę. Be to, 2020 m. kovo 23–29 d., kovo 30 d. – balandžio 5 d. ir balandžio 6–12 d. kainos tebebuvo nuo 36 iki 23 proc. mažesnės nei tomis pačiomis 2019 m. savaitėmis;“ (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/594..., 2020, p. 1-2). Remiantis šiomis aplinkybėmis, pandemijos laikotarpis apibūdinamas kaip didelių rinkos pusiausvyros sutrikimų laikotarpis (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/594..., 2020, p. 2). Augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų sektoriuje leistų priemonių apimtis kiek siauresnė nei bulvių sektoriuje. Priemonės apima i) pašalinimą iš rinkos arba nemokamą paskirstymą, ii) bendrą pardavimo skatinimą ir iii) laikiną produkcijos planavimą, o leistinių susitarimų ir sprendimų sąrašas taip pat siauresnis ir apima : i) kolektyvinį pašalinimą iš rinkos, kad gyvi augalai ir gėlės būtų tvarkingai sunaikinti, ii) pardavimo skatinimo priemonės, kuriomis vartotojai būtų skatinami pirkti gyvų augalų ir gėlių ir iii) kolektyvinį produkcijos planavimą, kad gyvų augalų ir gėlių sodinimas būtų koordinuojamas atsižvelgiant į būsimą suvaržymų panaikinimą (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/594..., 2020, p. 2). Kaip ir prieš tai išanalizuotame reglamente dėl bulvių sektoriaus, nustatyti tapatūs saugikliai konkurencijos apsaugai: leidimas imtis priemonių ir sprendimų tik su tikslu stabilizuoti sektorių ir nekenkti vidaus rinkai, teikti atitinkamos valstybės narės kompetentingoms institucijoms informaciją apie, valstybių narių pareiga užtikrinti, kad reglamentu leidžiami susitarimai ir sprendimai nekenktų tinkamam vidaus rinkos veikimui nenurodant konkrečių priemonių, kurių valstybės narės turi imtis (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/594..., 2020, p. 2).

2.3. Pieno ir pieno gaminių sektorius

Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) 2020/599 (2020) rinkos stabilizavimo tikslu taip pat šešiams mėnesiams leista sudaryti susitarimus ir priimti sprendimus dėl gamybos planavimo pieno ir pieno gaminių sektoriuje. Europos Komisija vėlgi grindžia specialias šioms rinkoms taikomas priemones jų svarba ir pažeidžiamumu: „ligos plitimas ir taikomos priemonės riboja darbo jėgos pasiūlą, o tai visų pirma neigiamai veikia pieno gamybos,

surinkimo ir perdirbimo etapus. Tai dar labiau apsunkina sektoriaus padėtį, nes perdirbimo sektoriaus subjektai turi rasti alternatyvių sprendimų, kaip surinkti toliau tiekiamą žalią pieną, nors jų gamyklos ir taip jau patiria sunkumų; privalomas parduotuvių, lauko prekyviečių, restoranų ir kitų apgyvendinimo ir maitinimo įstaigų uždarymas taip pat sustabdė apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriaus veiklą, todėl labai pakito pieno ir pieno gaminių paklausos modeliai. Vartotojų paklausa pasikeitė: renkamas daugiau pagrindinių maisto produktų, o tai neigiamai atsiliepia specializuotiems pieno gaminiams. Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje tradiciškai suvartojama apie 10–20 % Sąjungoje pagaminamo pieno ir pieno gaminių (priklausomai nuo gaminio). Todėl sumažėjo tam tikrų pieno ir pieno gaminių sektoriaus gaminių, parduodamų apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje, paklausa. Pavyzdžiui, daugiau nei pusė Sąjungoje gaminamo mocarelos sūrio skirta maisto paslaugų sektoriui. Tam tikrų pieno gaminių vartojimo padidėjimas mažmeninės prekybos sektoriuje nekompensavo paklausos sumažėjimo apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuje; <...> be to, pieno ir pieno gaminių pirkėjai Sąjungoje ir pasaulio rinkoje nutraukia sutartis ir atideda naujų sutarčių sudarymą tikėdamiesi tolesnio kainų kritimo. Pieno ir pieno gaminių eksportui poveikį daro ir logistikos sunkumai, nes Kinijoje prasidėjus COVID-19 pandemijai joje ir kitose šalyse uostai smarkiai perpildyti. Numatoma, kad atšauktų reisų skaičius toliau didės bent iki 2020 m. birželio mėn. ir dėl to vis labiau trūks konteinerių, smarkiai išaugs mokesčiai, o eksportuotojų siuntos bus atidedamos. Iš Sąjungos į trečiąsias šalis eksportuojama apie 15 % viso Sąjungoje pagaminamo pieno ir pieno gaminių kiekio; todėl gaunamą žalią pieną imta dažniau (viršijant įprastą rinkos paklausą) perdirbti į nefasuosius, sandėliuojamus ilgo galiojimo laiko gaminius, kuriems pagaminti reikia mažiau darbo jėgos, pavyzdžiui, į nugriebto pieno miltelius ir sviestą. Vis dėlto daugelis Sąjungos gamybos objektų neturi pajėgumų pieną perdirbti į kitus gaminius, taigi jiems tenka toliau gaminti pieno gaminius, kurių paklausa smarkiai sumažėjo; dėl šio pasiūlos ir paklausos neatitikimo pieno ir pieno gaminių sektorius patiria ekonominių sutrikimų. Dėl tokio neatitikimo didmeninės pieno ir pieno gaminių kainos smarkiai sumažėjo, ypač nuo 2020 m. kovo mėn. pradžios: nugriebto pieno miltelių – 19 %, o sviesto – 14 %. Pirmiausia smarkiai sumažėjo nugriebto pieno miltelių ir sviesto – gaminių, į kuriuos perdirbamas žalio pieno perteklius, kai gaunamo pieno kiekis viršija paklausą, – kainos. Remiantis nugriebto pieno miltelių ir sviesto kainomis apskaičiuota, kad nuo vasario mėn. pradžios iki balandžio mėn. pirmos savaitės žalio pieno ekvivalento didmeninė kaina sumažėjo 24 %. Šį pavasarį kainų kritimas yra išskirtinis, nes paklausos pokyčiai, susiję su judėjimo ribojimo priemonėmis, sutampa su pieno gamybos sezono piku. Numatoma, kad pieno ir pieno gaminių kainos toliau mažės,

nes pavasarį ir vasarą, t.y. pieno ir pieno gaminių sektoriaus gamybos sezono piko metu, pieno gamybos apimtis turėtų didėti“ (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/599..., 2020, p.1). Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, Europos Komisija konstatavo, kad susidarė didelių rinkos pusiausvyros sutrikimų ir dėl to reikalinga imtis papildomų priemonių jos stabilizavimui (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/599..., 2020, p. 2). Susitarimai ir sprendimai, kuriuos leista sudaryti ūkio subjektams pieno ir pieno gaminių sektoriuje, apima kolektyvines ūkio subjektų pastangas planuoti žalio pieno gamybą pagal kintančius paklausos modelius (Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/599..., 2020, p. 2). Taigi, lyginant konkurencinius atlaisvinimus pieno ir pieno gaminių sektoriuje su prieš tai aptartų sektorių veiklos atlaisvinimais, galima teigti, jog bulvių sektoriui suteikta daugiausiai laisvės konkurencijos teisės kontekste, augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų sektoriuje dalyvaujantiems ūkio subjektams ribojimai atlaisvinti šiek tiek mažiau, o mažiausiai iš visų sektorių laisvės imtis normalioje padėtyje neleistinų priemonių siekiant stabilizuoti rinką suteikta pieno ir pieno gaminių sektoriaus ūkio subjektams. Apsaugos priemonės, reglamente nustatytos pieno ir pieno gaminių sektoriuje, atitinka tas, kurios nustatytos jau išanalizuotuose reglamentuose (draudimas remtis atlaisvinimais kitais nei rinkos stabilizavimo tikslais, pareiga pranešti kompetentingoms institucijoms apie sudaromus sandorius, pareiga valstybėms narėms imtis priemonių, kad atlaisvinimais nebūtų piktnaudžiaujama).

3. KONKURENCIJOS TEISĖ VERSLUI BENDRADARBIAUJANT SIEKIANT PALENGVINTI COVID- 19 PADARINIUS

COVID-19 sukelti padariniai paskatino ne tik valstybių bei Europos Sąjungos iniciatyvas dėl finansinės pagalbos verslui bei specialius konkurencijos teisės ribojimų mažinimus tam tikruose sektoriuose, bet ir diskusijas dėl bendro pobūdžio visuotinės verslo galimybės tarpusavyje koordinuoti veiklą siekiant mažinti COVID-19 padarinius. Specialūs teisės aktai šiame kontekste nėra priimti, tačiau atitinkamos konkurenciją prižiūrinčios institucijos yra padariusios viešus pareiškimus, kurie interpretuoti kaip reiškiantys sušvelnintą požiūrį į konkurentų bendradarbiavimą.

3.1. Institucijų pareiškimai ir teisės aktai

Europos konkurencijos tinklas paskelbė, jog jos tikslas išlieka prižiūrėti tinkamą konkurencijos teisės laikymąsi net ir kriziniais laikotarpiais (Europos konkurencijos tinklas, 2020, p. 1). Tuo pačiu Europos konkurencijos tinklas „supranta, kad dėl šios nepaprastos padėties įmonėms gali prireikti bendradarbiauti siekiant užtikrinti ribotų produktų tiekimą ir teisingą paskirstymą visiems vartotojams. Dabartinėmis aplinkybėmis EKT aktyviai nesikiš į būtinų laikinų priemonių, pritaikytų siekiant išvengti tiekimo trūkumo, taikymą. Atsižvelgiant į dabartines aplinkybes, tokios priemonės vargu ar bus problemiškos, nes jos arba nebūtų konkurencijos apribojimas pagal SESV 101 straipsnį arba generuotų efektyvumą, kuris greičiausiai nusvertų bet kokį tokį apribojimą.“ (Europos konkurencijos tinklas, 2020, p.1). Tuo pačiu išskiriama, kad pagrindiniai su visuomenės sveikata susiję įrankiai (veido kaukės ir dezinfekciniai skysčiai ir t.t.) turi būti visuomenei kuo labiau prieinami ir konkurencijos priežiūros institucijos griežtai vertins bet kokius su būtinosiomis prekėmis susijusius kartelinius susitarimus ar piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi (Europos konkurencijos tinklas, 2020, p.1).

Lietuvos konkurencijos taryba taip pat padarė viešą pareiškimą verslo bendradarbiavimo tema. Tarybos pirmininkas Š. Keserauskas nurodė, kad „esant dabartinėms aplinkybėms nesiimsime veiksmų prieš konkuruojančias įmones, kurios bendradarbiaus siekdamos išvengti būtiniausių prekių tiekimo trūkumo. Konkurencijos

teisė taip pat leidžia gamintojams nustatyti maksimalias jų gaminamų produktų perpardavimo kainas, jeigu toks žingsnis galėtų padėti apriboti nepagrįstą kainų padidėjimą vartotojams.“ (Lietuvos konkurencijos taryba, 2020) „Siekdamos užtikrinti pakankamas svarbiausių produktų atsargas ir jų pristatymą gyventojams visoje Lietuvos teritorijoje, didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonės bei tiekėjai galės vieni kitus informuoti apie turimą trūkstamų prekių kiekį arba jų perteklių, esant poreikiui, prekybininkai gali tartis dėl parduotuvių darbo laiko, taip pat – dalytis prekių paskirstymo sandėliais bei prekių pristatymo transportu. Lietuvos konkurencijos taryba ir toliau laikosi nuoseklios pozicijos, jog įprastomis sąlygomis konkurentai neturėtų dalytis individualia strategine informacija, nes tokie informacijos mainai gali būti prilyginami konkurenciją ribojančiam susitarimui ir pažeisti konkurencijos teisės normas, už ką gresia finansinės sankcijos. Visgi, Konkurencijos tarybos vertinimu, šiomis išskirtinėmis aplinkybėmis bendradarbiavimas, palengvinantis nenutrūkstamą prekių tiekimą, bus naudingas vartotojams ir atsvers dėl tokio bendradarbiavimo galinčią kilti žalą. <...> institucija principingai vertins verslo bandymus išnaudoti esamą padėtį savo naudai, sudarant kartelius ar rinkoje dominuojančioms įmonėms taikant nesąžiningas kainas“ (Lietuvos konkurencijos taryba, 2020).

Europos konkurencijos tinklas, ir Lietuvos konkurencijos taryba teigia, jog verslas gali tarpusavyje bendradarbiauti kovojant su COVID-19 pandemija, tačiau tuo pačiu, jog baus ūkio subjektus už konkurencijos teisės pažeidimus. Vertinant tokius pareiškimus, keltinas klausimas ar verslo galimybės bendradarbiauti prasiplėtė dėl COVID-19 pandemijos, t.y. ar COVID-19 padarinių mažinimas yra laikytinas technikos ar ekonomikos pažanga ir visuomenės gaunama nauda, kuri leistų taikyti SESV 101 straipsnio 3 dalį. Aiškių atsakymų į šį klausimą dar nėra pateikta. Reikalinga sulaukti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimų, kurie padėtų konkrečiau suvokti tiksliai leidžiamo ir neleidžiamo verslininkų bendradarbiavimo ribas COVID-19 pandemijos metu taikant SESV 101 straipsnio 3 dalį. Specialistams taip pat kyla abejonių dėl teisėtumo ribų nustatymo: keliamas klausimas dėl teisinio pagrindo verslui bendradarbiaujant; iš vienos pusės Europos Komisija savo dokumentuose teigia, kad tam tikro laipsnio bendradarbiavimas nelaikytinas neteisėtu, iš kitos pusės, teigiama, kad Komisija nesiims veiksmų prieš bendradarbiaujančius verslininkus, t.y. ar tai bus laikoma pažeidimais, į kuriuos Europos Komisija nekreips dėmesio, nes tai nebus prioritetinga veiklos sritis, ar teisėtais veiksmais? (Monti, 2020, p. 1)

Taigi šiuo metu, kaip nurodo M. Levy ir kiti, egzistuoja aptakūs principai, leidžiantys verslininkams nuspręsti ar jų susitarimas būtų teisėtas: 1. Jis neviršija to, kas

būtina krizei įveikti; 2. Jo trukmė ir taikymo sritis yra ribota; 3. Jis padeda gaminti arba platinti produktus, kurie kitu atveju galėtų būti deficitiniai; 4. Tai nepriveda prie konkurencijos ir kainų skirtumų panaikinimo, konkurentų išstūmimo, tiekimo homogenizavimo arba naujovių diegimo apribojimų, susijusių su visais arba daugeliu susijusių produktų; 5. Tai naudinga ekonomikai ir vartotojams. (Levy et. Al, 2020, p. 2)

2020 m. balandžio 8 d. Europos Komisija priėmė komunikatą dėl COVID-19 protrūkio ir su juo susijusių antimonopolinių klausimų (Laikinoji su įmonių bendradarbiavimu reaguojant..., 2020). Šiame komunikate reikšmingų aiškių kriterijų pagal kuriuos galima skirti teisėtą ir neteisėtą bendradarbiavimą nėra, tačiau juo Europos Komisija įsipareigoja įmonėms teikti išaiškinimus dėl to ar konkrečiose situacijose jų veiksmai teisėti konkurencine prasme. Teisės specialistai pažymi, kad ne tik Europos Sąjungoje vyrauja tendencija vietoje bendrų teisės taisyklių teikti visuomenei informaciją apie jų veiksmų teisėtumą vertinant konkrečias situacijas – panaši praktika taikoma ir Kanadoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose (De Stefano, 2020, p. 1). Neformali pagalba verslui bus itin naudinga ateinančius kelis metus kai Europos Sąjungos ekonomika adaptuosis ir atsigaus (De Stefano, 2020, p. 2).

Bene reikšmingiausias dokumentas, kurį analizuojant galima įvertinti verslininkų bendradarbiavimo teisėtumą SESV 101 straipsnio prasme, yra 2011 m. sausio 14 d. Europos Komisijos priimtos gairės dėl horizontaliųjų susitarimų (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo... 2020). Vertinimo kriterijai dėl to ar gali būti taikoma SESV 101 straipsnio 3 dalis konkrečiam sandoriui, skirstomi pagal sandorius: keitimasis informacija, susitarimai dėl technologinės plėtros ir mokslinių tyrimų, gamybos susitarimai, pirkimo susitarimai, komercinimo susitarimai⁶, standartizavimo susitarimai⁷. Vertinant teisėtumą atsižvelgiama į tai, ar didinamas įmonių veiklos veiksmingumas, ar susitarimas yra būtinas veiksmingumui didinti, ar susitarimo sukuriama nauda vartotojams atsveria įtaką

⁶ Gairėse pateikta tokia komercinimo susitarimų apibrėžtis: Komercinimo susitarimai apima konkurentų bendradarbiavimą parduodant, platinant ar skatinant jų pakaitinių produktų pardavimą. Tokios rūšies susitarimai gali būti labai įvairaus pobūdžio, atsižvelgiant į komercinimo veiklą, susijusią su bendradarbiavimu. Visų pirma, tai gali būti bendro pardavimo susitarimai, kuriais gali būti bendrai nustatomi visi komercijos aspektai, susiję su produkto pardavimu, įskaitant kainą. Antra, tai gali būti labiau apriboti susitarimai, skirti tik konkrečiai komercinimo veiklai, pavyzdžiui, platinimui, aptarnavimui po pardavimo ar reklamai.

⁷ Gairėse pateikiama tokia standartizavimo susitarimų apibrėžtis: svarbiausias standartizavimo susitarimų tikslas – nustatyti techninius ar kokybės reikalavimus, kuriuos gali atitikti dabartiniai ar ateities produktai, gamybos procesai, paslaugos ar būdai. Standartizavimo susitarimai gali apimti įvairius klausimus, pavyzdžiui, įvairių tam tikro produkto lygių ir dydžių arba techninių specifikacijų standartizavimą produktų ar paslaugų rinkose, kuriose suderinamumas ir sąveika su kitais produktais ar sistemomis yra esminis. Sąlygos, būtinos siekiant naudotis tam tikru kokybės ženklu arba kontrolės institucijos patvirtinimui gauti, taip pat gali būti laikomos standartu. Šis skyrius taip pat taikomas susitarimams, kuriuose nustatomi produktų arba gamybos procesų aplinkosauginio veiksmingumo standartai.

konkurencijai, ar neatsiranda didelių konkurencijos ribojimų. Visgi net ir žinant vertinimo kriterijus, sudėtinga iš anksto prognozuoti ar konkurencijos institucijos šių susitarimų nevertintų kaip neteisėtų kiekvienoje individualioje situacijoje.

3.2. Specialistų vertinimas

Specialistų nuomonės dėl verslininkų bendradarbiavimo ribojimų lengvinimo galimybių, reikalingumo ir pasekmių skiriasi. Yra manančių, jog stiprios interesų grupės gali daryti spaudimą Europos Komisijai daryti tam tikrus reguliacinius pokyčius. „Krizės atskleidžia esamos vyriausybės praktikos ir institucijų trūkumus, taip sukuriant erdvę sprendimams, nepriklausantiems priimtam politikos priemonių rinkiniui. Manoma, kad pramonės interesai, kuriems būdingas didelis gebėjimas greitai ir veiksmingai imtis kolektyvinių veiksmų, yra ypač gerai pasirengę išnaudoti vyraujančių politikos normų destabilizavimą ir taisykles, kuriomis ES vadovai spaudžiami įgyvendinti proindustrinį atsaką į COVID-19 krizę.“ (Meunier, Mickus, 2020, p. 1080) Tokiai nuomonei pritaria F. Costa-Cabral ir kiti, teigiantys, jog COVID-19 sukelta krizė gali pastumti kai kurios politikas siūlyti konkurencijos teisės siaurinimą dėl nacionalinių interesų (Costa-Cabral et al., 2020, p. 2). Kai kurie specialistai mano, kad leidimas konkurentams bendradarbiauti neša daugiau pavojaus nei naudos ir kelia klausimą ar COVID-19 problemas išvis reikalinga spresti konkurentų tarpusavio santykių reguliavimo taisyklių keitimu (Ormsi, Stephan, 2020, p. 2-3).

Išsamius argumentus šioje diskusijoje pateikia P. Ormosi ir A. Stephan: „Teigtina, kad prekybos centruose trūkumas atsirado ne dėl esminių problemų, susijusių su pasiūla, kurias spręš konkurentų veiklos koordinavimas. Greičiau tai lėmė mažmenininkų ir vyriausybės nesugebėjimas imtis ryžtingų veiksmų, kad būtų sustabdytas panikos pirkimas ir atsargų kaupimas. Tai galėjo apsaugoti tuos, kurie labiausiai nukentėjo nuo trūkumo: mažas pajamas gaunančius vartotojus, pažeidžiamus ir reikalingus darbuotojus, kurie neturi laiko apsilankyti keliuose prekybos centruose, kad įvykdytų savo apsipirkimo poreikius. Vienas iš šios didelės paklausos variklių kyla iš tų, kurie siekia pasipelnyti iš krizės, išpirkdami didelės paklausos produktus, tokius kaip rankų dezinfekavimo priemonės, siekiant parduoti juos už didžiulį antkainį. Konkurencijos ir rinkų institucija jau orientuojasi į šią veiklą, pasinaudojant vartotojų ir konkurencijos teisės įgaliojimais, tačiau ironiškai gali tekti prašyti vyriausybės priimti nepaprastosios padėties teisės aktus, jei

problemų negalima išspręsti naudojantis galiojančiais įstatymais. <...> Lygiai taip pat sunku suprasti, kaip konkurencijos taisyklių sušvelninimas galėtų padėti spręsti darbo jėgos trūkumą arba netinkamą paskirstimą. Yra svarių įrodymų, kad konkurencinė darbo rinka (t. y. prekybos centrų konkurencija dėl darbuotojų) lemia didesnę darbo užmokestį, geresnes darbo sąlygas ir geresnę išteklių paskirstymą. Kita vertus, koordinavimas galėtų dar labiau prisidėti prie deficitų, jei darbo užmokestis ir sąlygos nenustatomos rinką pilnai išnaudojančiu lygmeniu, o konkurencija paprastai tai gali gerai nustatyti. Pagrindinė problema yra ta, kad privati paskata slaptai susitarti nesutampa su teisėtu viešosios politikos tikslu leisti koordinavimą, kad būtų užtikrintas patikimas tiekimas ir sumažintas prekių ir paslaugų trūkumas. Paskatos privačiam karteliui yra visiškai priešingos: tiesiogiai padidinti kainas arba apriboti pasiūlą. Istoriskai yra daug pavyzdžių, kai privačius kartelius skatina vyriausybės, kurios, supratusios, kad dėl šio paskatų nesuderinimo jos turėjo perimti gamybos kontrolę į viešąjį kartelį, kad būtų užtikrintas visuomenės interesas padidinti pasiūlą. Taip buvo karo laikų karteliuose, pavyzdžiui, Vokietijoje 1930 m., kai privatūs karteliai buvo pakeisti tik vyriausybės valdomais susitarimais. Kai JAV vyriausybė sušvelnino kartelių įstatymus, kad susidorotų su Didžiąja depresija, empiriniai tyrimai rodo, jog privatūs karteliai sulėtino valstybės ekonominį atsigavimą, nes siekė savanaudiškų interesų.“ (Ormsi, Stephan, 2020, p. 2-3). Dėl per Didžiąją depresiją išmoktų pamokų 2008 metų krizės metu Jungtinėse Amerikos Valstijose konkurencijos ribojimai nebuvo lengvinami ir išliko tokie pat, kaip ir valstybės ekonominio augimo metais (Rakič, 2020, p. 33). Nors ribota valstybės remiama arba sankcionuojama kooperacija tarp įmonių gali būti efektyvus būdas siekiant atlaikyti krizę, tokios kooperacijos trumpalaikis reikalingumas ir ilgalaikė kaina abu yra neaiškūs. Nebent atsargiai pritaikant, leidimas plataus masto informacijos apsikeitimams ir bendradarbiavimui tarp konkurentų gali sukurti galimybę bendradarbiavimo, siekiančio gerokai už pradinių laiko rėmų, kuriems šitoks bendradarbiavimas buvo suplanuotas. Kuo turtingesnė kooperacija ir keitimasis informacija krizės metu, tuo labiau tikėtina, kad įmonės sukurs sutarimus, kurie gali leisti vykdyti labiau visuomenei nenaudingą veiklą jau gerokai po to kai konkurencijos išimtis ir viešai skelbiama kooperacija pasibaigia (Rose, 2020, p. 5-6). Pandemijos metu reikia tikėtis mažiau konkuravimo, kuris priveda prie palankesnės aplinkos konkurenciją ribojantiems susitarimams, daugiau galimybių piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi, daugiau nekonkurencinių įsigijimų ir susijungimų (Schinkel, d'Ailly, 2020, p. 13), o ne didesnio ūkio subjektų supratingumo ir geranoriškumo. Krizių laikotarpiais, kai konkurencijos teisės saugojimas gali būti suvokiamas kaip trikdys ekonominių nesekmių sprendimui, politinė ekonomika linksta pernelyg lengvai link atsitraukimo nuo konkurencijos apsaugos.

Atsižvelgiant į rinkos konsolidavimo efektus, tokiam atsitraukimui turi būti priešinamasi ir konkurencijos reikalavimai saugomi maksimalia apimtimi sunkiais ekonominiais laikotarpiais (Shelanski, 2010, p. 245).

Iš kitos pusės, yra argumentuojančių už platesnes konkurentų galimybes bendradarbiauti. Dalis ekspertų mano, jog konkurencijos teisė yra pakankamai lanksti, kiek tai reikalinga norint kurti naudingą bendradarbiavimą ir siekiant išvengti grobuoniškų kainų ar piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi; jokių būdu negalima teigti, kad griežtas konkurencijos teisės taikymas yra tinkamiausia politika krizės metu. Keičiant konkurencijos institucijų prioritetus daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama stiprinti propagavimą ir daugiau dėmesio skirti ribojamojo pobūdžio susitarimams ir piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi. Tai labai svarbu apsaugant bendrąjį viešąjį interesą ir užtikrinant tinkamą rinkų funkcionavimą trumpuoju laikotarpiu. Konkurencijos institucijos turės pakoreguoti konkurencijos teisės taikymą pagal naują krizinę aplinką, keisti savo standartus. Yra aiškių ir akivaizdžių priežasčių nustatyti tam tikrus atlaisvinimus konkurencijos teisėje, kad būtų apsaugomi viešieji interesai (Rakič, 2020, p. 34-35). Visame pasaulyje yra požymių, kad vyriausybės patiria vaistų, vartojamų COVID-19 sergantiems pacientams gydyti, trūkumas arba kitų esminių ribotų produktų, kurių trūksta. Todėl yra aiškus reikalingumas bendradarbiauti ir užtikrinti, kad prekyba vyktų sklandžiai, siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekiami svarbiausi tikslai (kad būtų išgelbėtos ir gyvybės, ir pragyvenimo šaltiniai) ir pasiųsti pasitikėjimo pasaulio ekonomika signalą. Pavyzdžiui, farmacinės (arba bendro pobūdžio vaistų gamintojos) ir medicinos bendrovės raginamos bendradarbiauti siekiant sukurti vakciną, gydymą ir veiksmingos vakcinos testavimą, taip pat tiekti ligoninių vaistus COVID-19 pacientams, o ligoninėms ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams gali tekti dirbti kartu siekiant nedelsiant suteikti galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Be to, mažmenininkai, restoranai, technologijų ir telekomunikacijų bendrovės bendradarbiauja siekiant apriboti ekonominius ir asmeninius sutrikimus, kuriuos sukelia socialinės ir atstumo priemonės, o kitoms įmonėms gali reikėti laikinai derinti su COVID-19 susijusių atsargų gamybą ar platinimą. Taigi šiose rinkose veikiančios įmonės atlieka labai svarbų vaidmenį įveikiant COVID-19 krizės poveikį, nes jų bendra veikla gali būti būtina reaguojant į ypatingas rinkos sąlygas. Siekiant padėti įmonėms susidoroti su precedento neturinčiu iššūkiu ir pateikti jiems gaires dėl siūlomų bendrą veiklą reaguojant į COVID-19 krizę, konkurencijos institucijos sušvelnino konkurencijos taisyklių vykdymą. Valdžios institucijos leido aiškiai matyti, kad konkurentų bendradarbiavimas, leidžiantis įmonėms tęsti savo verslą COVID-19 krizės metu, gali būti laikomas rinkos veikla, kuri iš tikrųjų padeda konkurencijai ilguoju

laikotarpiu. Jei įmonės abejoja tokio bendradarbiavimo suderinamumu su konkurencijos teisės aktais, jie gali kreiptis į valdžios institucijas dėl oficialių ar neoficialių gairių (Šarič, 2020, 37). Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos teigimu, po valstybės įsikišimo, kooperavimas tarp privačių įmonių gali būti vienas lengviausių ir greičiausių būdų išspręsti vieną didelę rinkos nesėkmę, charakterizuojančią šią konkrečią krizę – staigiai atsiradusį atotrūkį tarp paklausos ir pasiūlos. Kooperacijos susitarimai gali efektyviai įveikti reikalingiausių produktų deficitus ir išspręsti pasiūlos ir logistikos grandines, be jokio valstybės įsikišimo ar kitokio brangaus sprendimo būdo panaudojimo. Nors rinka gali vykdyti savireguliaciją ir rinkos sugrįš į stabilią padėtį per ilgą laiką, šitai gali užtrukti ilgiau ir gali nulemti reikšmingus neigiamus ekonominius ir socialinius padarinius. (Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, 2020b, p. 2)

Pažymėtina, kad tokie Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos bei Rašič argumentai visiškai prieštarauja Ormsi ir Stephan bei kitų išsakytai pozicijai, jog privataus verslo tarpusavio bendradarbiavimo galimybės nepadės ekonomikai atsigauti. Sutiktina su Ormsi ir Stephan ir kitais, nes: 1. nėra jokio, nei istorinio, nei mokslinio pagrindimo, jog leidimas įmonėms krizės laikotarpiu bendradarbiauti platesniu mastu nei tai leidžiama pagal esamą konkurencinį reguliavimą, tikrai prisidėtų prie greitesnio ekonominio atsigavimo; 2. atsižvelgtina į privačių įmonių sukūrimo paskirtį ir tikslą, kuris, visų pirma yra uždirbti pelną, taipogi į savanaudišką žmogišką prigimtį.

Bendrai darytina išvada, kad kol leidimo verslininkams labiau bendradarbiauti šalininkai nepateiks įtikinamesnių argumentų ir empirinių duomenų, rodančių aišką ir neiginčijamą konkurentų bendradarbiavimo plėtimo naudą ekonomikai, labiau pagrįsta laikytina pozicija, kad COVID-19 sukelta ekonominė nėra pagrindas konkurencijos ribojimų verslo bendradarbiavimui atlaisvinimui.

4. KAINŲ REGULIAVIMAS KAIP ALTERNATYVA KONKURENCIJOS TEISEI COVID-19 LAIKOTARPIU

Kiekvienos ekonominės krizės metu reikalinga apsvarstyti visas galimybes, kurios galėtų padėti kuo greičiau užbaigti krizę. Vienas iš siūlomų variantų siekiant skatinti greitesnę ekonomikos atsigavimą, yra valstybinis kainų reguliavimas kaip alternatyva konkurencijos teisei.

Kainų kontrolės ir kainų viršutinės ribos buvo kritikuojamos dėl to, kad jos prieštarauja konkurencijos politikos dvasiai. Visgi yra specialistų, manančių, kad nors kainų reguliavimas yra labai ginčytinas šiuolaikinėje reguliavimo praktikoje, esant nuolatinėms pernelyg didelėms kainoms, pragmatizmas pateisina kainų reguliavimą. Nerimą keliantis COVID-19 plitimas ir sunkumas lėmė akivaizdų grobuoniškų kainų nustatymą dėl daugelio produktų, kurie turi didelę paklausą, pvz., rankų darbo dezinfekavimo priemonės ir veido kaukės. Vienas būdas kovoti su galimu pelnymusi iš koronaviruso, kai pernelyg didelės kainos atsiranda ne dėl slapto draudžiamo susitarimo tarp ūkio subjektų, yra SESV 102 straipsnio a punkto, kuriame teigiama, kad įmonės, nustatančios pernelyg didelės arba pernelyg mažas kainas gali būti laikomos piktnaudžiaujančiomis savo kolektyvine dominuojančia padėtimi padėti rinkoje, taikymas. Tačiau, skirtingai nuo grobuoniškų kainų, nedaug tyrimų dėl pernelyg didelių kainų pagal SESV 102 straipsnį buvo pradėti. Taip yra visų pirma dėl to, kad Europos Komisijos gairės dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi nesuteikia pakankamai informacijos šia tema. Be to, susiduriama su didžiuliais sunkumais analizuojant per aukštų kainų bylas. (Giosa, 2020, p. 26). Atsižvelgiant į koncepcinius ir praktinius sunkumus kuriuos nacionalinės konkurencijos institucijos ir Europos Komisija gali sutikti pernelyg aukštų kainų bylose, konkurencijos teisės taikymas gali būti rizikingas ir ir daug laiko reikalaujantis intervencijos būdas. Dėl to kai kurios valstybės, kaip Prancūzija ar Kipras, yra naudojusios reguliavimą, kad nustatytų limitus didmeninės ir mažmeninės prekybos kainas produktams, kurių paklausa yra itin aukšta dėl koronaviruso pandemijos. Jungtinėse Amerikos Valstijose, daugybė valstijų jau turi teisės aktus prieš grobuoniškų kainų nustatinėjimą. Šie teisės aktai taikomi nelaimių arba krizių atvejais ir yra susiję su specifinėmis produktų klasėmis, paprastai reikalingomis išgyvenimui arba atlaikymui problemų, sukeltų nelaimių. Kainų reguliavimas referuoja į reguliacinius metodus nustatant ir pritaikant kontrolės priemones su tikslu apriboti nepriklausomą kainų nustatymą. Į tai

gali įeiti fiksuotos kainos arba gražos norma, maksimalios kainos lubos arba minimalios kainos grindys (Giosa, 2020, p. 26).

Kainos kontrolės ir kainos ribų taikymas yra kritikuojamas dėl nesutapimo su konkurencijos politika. Laisvas formavimasis kainų, į kurį įeina sąveika tarp pasiūlos ir paklausos, yra būtinas efektyviam konkurencingų rinkų veikimui ir efektyviam visuomenės resursų panaudojimui. Kaina yra staigiausias parametras pagal kurį įmonės konkuruoja ir kainų kitimai gali indikuoti ar paklausa lenkia pasiūlą. Kainos taip pat skatina vartotojus įvertinti vertę, kurią jiems turi produktas (Giosa, 2020, p.g 26). Istoriskai problema buvo ne tai, kad konkretūs kainų nustatinėtojai padarė klaidas Sovietų Sąjungoje ar kitose planinėse ekonomikose. Kad ir kokias klaidas darydavo centriniai planuotojai, tai yra klaidos, daromos visokiose ekonominėse sistemose – kapitalistinėse, socialistinėse ir t.t. Labiau pamatinė problema su teisingu kainų nustatinėjimu yra tai, kad ši užduotis yra paprasčiausiai pernelyg sudėtinga funkcija žmoniams, kad ir kokioje valstybėje istoriskai tai buvo daroma (Sowell, 2010).

Visgi nepaisant kainos reguliavimo trūkumų, laisvas kainų formavimasis ne visada garantuoja socialiai siektinas baigtis. Pavyzdžiui, išskirtiniu avarinių reikmių atveju, įmonės gali nustatyti pernelyg aukštas kainas reikalingiems žmonių sveikatai produktams. COVID-19 atveju, veido kaukės yra akivaizdus pavyzdys. Nors per ilgą laiką aukštos kainos turėtų paskatinti jų pasiūlą, trumpuoju laikotarpiu gali būti problemų, pavyzdžiui, suteikimas sveikatos darbuotojams stipriai paveiktose valstybėse, kurie negali pasiūlyti tokių sumų už priemones kaip baimės paveikti pasiturintys individai mažesnės rizikos valstybėse. Šitai gali privesti prie turto perėjimo iš vartotojų tiekėjams, taip pat sumažėjimą bendrosios visuomenės gerovės, ypač kai pernelyg aukštos kainos nustatomos prekėms, reikalingos visuotinei sveikatai, tokioms kaip medicininės priemonės. (Giosa, 2020, p.g 27) Galimybė atveju, kai pernelyg aukštos kainos nepriveda prie savikorekcijos, nėra tinkamas argumentas prieš intervenciją (Ezrachi, Gilo, 2010). Jei potencialus naujas rinkos dalyvis turi pakankamas žinias apie esamų įmonių efektyvumą, ypač jų išlaidų-pajamų santykį ir naujas dalyvis laiko, kad esamos įmonės yra efektyvesnės už jį, naujo dalyvio pasilikimas rinkoje nėra tikėtinas, net jeigu esamos įmonės nustato neteisėtai aukštas kainas. Patekimas į rinką nėra tikėtinas, nes, po patekimo, esamos įmonės gali sumažinti savo kainas į lygius, kuriuose patekimas į rinką tampa nebegalimas mažiau efektyviam dalyviui. Jei potencialūs dalyviai įvertina esamas įmones kaip mažiau efektyvias, patekimas į rinką tikėtinas, bet labiau dėl naujojo dalyvio efektyvumo, negu dėl itin aukštų kainų. Atsižvelgiant į tai, kainų reguliavimas išimtiniais atvejais, kaip COVID-19 medicininių reikmių trūkumo atveju, yra pateisinamas (Giosa, 2020, p.g 27).

Vienas praeityje įvykęs krizinis deficitas puikiai iliustruoja, kokią įtaką pasiūlai gali daryti kainų reguliavimas kai prekė yra būtina visuotinai ir deficitinė. 1973 m. per benzino deficitą, kai naftos kainos buvo dirbtinai nuleistos federalinės JAV valdžios, stovėdavo ilgos eilės automobilių, laukiančių kolonėlėse prisipilti kuro miestuose visoje JAV, tačiau iš tikrųjų benzino 1973-1974 m. buvo parduota daugiau nei iki tol buvusiais metais kai nebuvo eilių kuro kolonėlėse, deficito ir krizinės atmosferos. Panašiai, per benzino krizę 1979 m., benzino kiekis, parduotas per tuos metus buvo tik 3.5% mažesnis nei rekordą pagal pardavimų kiekius sumušusiais 1978 m. Visgi, kai benzino trūkumai pasibaigė 1981 m. pašalinus kainų ribojimus, per tuos metus benzino buvo parduota mažiau nei per „krizinius“ metus. Kaip su kuro, gyvenamųjų patalpų, taip ir kitų prekių trūkumas bei deficitas yra du skirtingi dalykai (Sowell, 2010). Kartu su trūkumais ir kokybės kritimu, kylančiu dėl kainų kontrolės, neretai susiduriama su kaupimu, t.y. asmenų tam tikros prekės susirinkimu žymiai didesnio kiekio nei tos prekės yra reikalinga ar būtų renkama laisvosios rinkos sąlygomis. Todėl, per JAV aštuntajame dešimtmetyje kilusius benzino trūkumų periodus, vairuotojai žymiai rečiau laukdavo, kol jų kuro bakas beveik ištuštės prieš važiuojant į kuro kolonėles. Milijonams vairuotojų važinėjant su pilnais benzino bakais, didžiuliai kiekiai benzino išnyko individualiuose inventoriuose, paliekant mažiau prekybai benzino kolonėlėse.

Dėl kontroliuojamų kainų taip pat prasideda kaupimas. Pavyzdžiui, Niujorke taikant nuomos kainų kontrolę, didelis procentas asmenų nuomodavosi butus, nors juose negyvendavo. Niujorko meras Ed Koch buvo išsinuomojęs butą Niujorkę visus dvylika darbo metų kaip meras, nors tame bute negyveno, nes kaip meras nemokamai gaudavo kitas gyvenamasias patalpas, kuriose realiai gyveno. Kaupimas yra ypatingas atvejis bendresnio ekonominio principo, jog daugiau yra reikalaujama žemesne kaina ir pasekmės, jog kainų kontrolė leidžia žemesnio prioriteto pirkėjams aplenkti aukštesnio prioriteto pirkėjus (vairuotojai su puspilniais bakais, važiuojantys užsipilti kuro, sukelia vairuotojų su tuščiais bakais nebeturėjimą kur įsipilti kuro), taip padidinant trūkumų mastą (Sowell, 2010).

Įvertintina kainų kontrolės ilgalaikė įtaka prekės kokybei. Kai dėl nustatytų žemų kainų paklausa yra nenaturaliai aukšta, gamintojai nebetenka paskatos vertinti gaminamų produktų kokybę, nes esant itin didelei paklausai ir dėl to atsirandančiam prekės trūkumui, pirkėjams pradeda tikti vis žemesnės kokybės produkcija. Šis dėsningumas neaplenkia ir medicinos pagalbos. Kai medicinos pagalbos kaina yra itin maža, nes ją nustato valstybė, didėja skaičius žmonių, kurie eina pas gydytojus neturėdami rimtų sutrikimų. Dėl padidėjusio skaičiaus žmonių, kurie lankosi pas gydytojus neturėdami rimtų sveikatos sutrikimų, žmonės, kurie iš tikrųjų turi rimtų sveikatos sutrikimų, sunkiau gali gauti

pagalbą, kurios jiems iš tikrųjų reikia. Taip prekės ir paslaugos netenka kokybės tai kainų fiksavimo (Sowell, 2010).

Apibendrinant nurodytus argumentus, teigtina, jog kainų kontrolė nebūtų tinkama alternatyva rinkos nustatomoms kainoms, netgi ir tais atvejais kai siekiama kontroliuoti labai trūkstančių produktų kainas. Jeigu medicininių priemonių kainos būtų valstybės institucijų sumažintos, tai lemtų, jog kol medicinos priemonių atsargų rinkoje būtų, tol visuomenė gautų naudą, nes galėtų priemones įsigyti pigiau. Tačiau vos tik priemonių atsargos pasibaigtų, tuoj pat kiltų milžiniškas priemonių trūkumas, nes didelė dalis gamintojų, kuri laisvoje rinkoje rinktųsi gaminti ir parduoti medicinos priemones, kainoms esant fiksuotoms rečiau imtųsi gaminti medicinos priemones, nes fiksuotos kainos sumažina paskatą gamintojams gaminti prekes dėl žymiai mažesnio pelno potencialo. Išnykusi paskata naujiems rinkos dalyviams pradėti gaminti medicines priemones sukurtų paskatą jau gaminantiems priemonės ūkio subjektams mažinti medicinos priemonių kokybę, nes žemas kiekis konkurentų ir milžiniška paklausa tai leistų. Dėl to per ilgą laiką kilusi žala atsvertų trumpalaikę pradinę naudą, gautą dėl mažesnių kainų.

IŠVADOS

1. Europos Komisija SESV 107 straipsnio 1 dalyje numatytos valstybės pagalbos teikimo draudimo išimties taikymą pagrindė didelių ekonomikos sutrikimų atitaisymu, valstybių narių ekonominės veiklos plėtimo, dėl ypatingų įvykių kilusios žalos atlyginimo reikalingumu, kurie atsirado dėl COVID-19 pandemijos;
2. Nuo pandemijos pradžios priimti Kovo 19 d. komunikato pakeitimai palaipsniui plėtė leistinos valstybės pagalbos priemonių sąrašą, taip vis labiau siaurinant SESV 107 str. 1 d. nustatytos bendrosios valstybės pagalbos draudimo taisyklės taikymo srities siaurinimą;
3. Rekapitalizavimo pagalbos priemonė Kovo 19 d. komunikate ir jo pakeitimuose leidžiama teikti su žymiai didesniu sąrašu saistančių sąlygų negu bet kuri kita pagalbos priemonė, kas rodo Europos Komisijos požiūrį į rekapitalizavimą, kaip daugiausiai iš visų valstybės pagalbos priemonių potencialo iškraipyti vidaus rinką turinčią priemonę;
4. Europos Komisijos konkurencijos teisės atžvilgiu specialių teisių suteikimas tam tikrų ūkio sektorių subjektams siekiant stabilizuoti atitinkamas rinkas paremtas visų šių sektorių dydžiu, svarba, produkcijos pobūdžiu ir dėl to susidariusiu dideliu atitinkamų rinkų pusiausvyros sutrikimu;
5. Iš sektorių, kurių ūkio subjektams suteikta teisė priimti sprendimus ir sudaryti susitarimus siekiant rinkos stabilizavimo, bulvių sektoriuje veikiantiems subjektams suteikta daugiausia veikimo laisvės, veikiantiems pieno ir pieno gaminių sektoriuje – mažiausiai;
6. Dėl visuotinio verslo tarpusavio bendradarbiavimo COVID-19 problemų sprendimo kontekste specialių teisės aktų nebuvo priimta, tik padaryti konkurencijos institucijų pareiškimai, kurie palieka daug klausimų dėl to, kiek įmonės gali teisėtai tarpusavyje koordinuoti veiklą;
7. Palaikytina pozicija, kad kol nebus surinkta konkrečių empirinių duomenų, įrodančių didesnio įmonių tarpusavio veiklos koordinavimo reikalingumo Europos Sąjungos ekonomikos atsigavimui nuo COVID-19 padarinių, aukštesnio laipsnio įmonių tarpusavio veiklos koordinavimas neturėtų būti leidžiamas;
8. Valstybių ar Europos Sąjungos institucijų kontroliuojamos prekių kainos nėra tinkama alternatyva kainų nustatymui pagal laisvosios rinkos dėsnius, netgi

situacijose kai vyrauja didelis trūkumas visuotinai reikalingų prekių ir yra grėsmė, kad šias prekes parduodantys subjektai nepagrįstai aukštai užkels kainas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Europos Sąjungos teisės aktai:

1. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (1958), OL L 326, p. 47;
2. Europos Tarybos 2004 m. sausio 20 d. reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės, OL L 24, p. 1;
3. Europos Komisijos 2004 m. balandžio 21 d. reglamentas (EB) Nr. 802/2004, įgyvendinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004, OL L 362, p. 1;
4. Europos Komisijos 2013 m. gruodžio 18 d. reglamentas (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai, OL L 215, p. 3;
5. Europos Komisijos 2014 m. birželio 17 d. reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius, OL L 89, p. 1;
6. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 30 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 2020/593, kuriuo leidžiama sudaryti susitarimus ir priimti sprendimus dėl rinkos stabilizavimo priemonių bulvių sektoriuje; OL L 140, p. 13
7. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 30 d. įgyvendinimo reglamentas reglamentas (ES), kuriuo leidžiama sudaryti susitarimus ir priimti sprendimus dėl rinkos stabilizavimo priemonių augančių medžių ir kitų augalų, svogūnėlių, šaknų ir panašių augalų dalių, skintų gėlių ir dekoratyvinių žalumynų sektoriuje, OL L 140, p. 17;
8. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 30 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 2020/599, kuriuo leidžiama sudaryti susitarimus ir priimti sprendimus dėl gamybos planavimo pieno ir pieno gaminių sektoriuje, OL L 140, p. 37;
9. Europos Komisijos 2011 m. sausio 14 d. komunikatas „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams gairės“, OL L 11, p. 1;
10. Europos Komisijos 2020 m. kovo 13 d. komunikatas „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistema“, OL L 91, p. 1;

11. Europos Komisijos 2020 m. kovo 19 d. komunikatas „Laikinoji valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistema“, OL L 91, p. 1;
12. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 3 d. komunikatas „Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistemos pakeitimas“, OL L 112, p. 1;
13. Europos Komisijos 2020 m. gegužės 8 d. komunikatas „Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistemos pakeitimai“, OL L 164, p. 3;
14. Europos Komisijos 2020 m. birželio 28 d. komunikatas „Laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistemos trečiasis pakeitimas“, OL L 218, p. 3;
15. Europos Komisijos 2020 m. spalio 13 d. komunikatas „4-asis laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistemos pakeitimas ir Komisijos komunikato valstybėms narėms dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo trumpalaikiam eksporto kredito draudimui priedo pakeitimas“, OL L 340, p. 1;
16. Europos Komisijos 2021 m. sausio 28 d. komunikatas „Penktasis laikinosios valstybės pagalbos priemonių, skirtų ekonomikai remti reaguojant į dabartinį COVID-19 protrūkį, sistemos pakeitimas ir Komisijos komunikato valstybėms narėms dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo trumpalaikiam eksporto kredito draudimui priedo pakeitimas“, OL L 34, p. 6;
17. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 8 d. sprendimas Nr. SA.56927 “State aid measures to support the economy in the current COVID-19 outbreak – LT”;
18. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 9 d. sprendimas Nr. SA.56980 “Loans to the companies most affected by COVID-19 – Lithuania”;
19. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 24 d. sprendimas Nr. SA.57066 „SA.57066 (2020/N) - Lithuania – Covid-19: Direct grants to cover interest on loans of SMEs active in road freight transport“;
20. Europos Komisijos 2020 m. balandžio 30 d. sprendimas Nr. SA.57135 „The Measure ‘Partial Rent Compensation for the Enterprises Most Affected by COVID-19’“;
21. Europos Komisijos 2020 m. gegužės 20 d. sprendimas Nr. SA.57342 „COVID-19: Program to fund new culture products and (or) services“;

22. Europos Komisijos 2020 m. gegužės 26 d. sprendimas Nr. SA.57008 „COVID-19 - Aid Fund for Business“;
23. Europos Komisijos 2020 m. birželio 5 d. sprendimas Nr. SA.57514 „Temporary State Aid to bovine animal producers and milk producers facing economic difficulties caused by the outbreak of Covid-19“;
24. Europos Komisijos 2020 m. birželio 16 d. sprendimas Nr. SA.57529 „Individual guarantees and interest and guarantee premium compensation during the COVID-19 outbreak“;
25. Europos Komisijos 2020 m. birželio 25 d. sprendimas Nr. SA.57665 „COVID-19: Lithuanian guarantees and loans for tour operators, accommodation and catering service providers“;
26. Europos Komisijos 2020 m. liepos 14 d. sprendimas Nr. SA.57823 „Temporary State Aid to economic entities active in agriculture and aquaculture facing economic difficulties during the outbreak of Covid-19“;
27. Europos Komisijos 2020 m. liepos 29 d. sprendimas Nr. SA.57508 „Aid to undertakings engaged in the processing of agricultural products in the poultry and eggs sectors and which have incurred losses due to the epidemic of COVID-19.“;
28. Europos Komisijos 2020 m. rugsėjo 11 d. sprendimas Nr. SA.58476 „Covid-19 compensation for tour operators“;
29. Europos Komisijos 2020 m. spalio 5 d. sprendimas Nr. SA.58574 „Granting aid to undertakings engaged in the processing of agricultural products in the poultry and eggs sectors and which have incurred losses due to the epidemic of COVID-19“;
30. Europos Komisijos 2020 m. spalio 16 d. sprendimas Nr. SA.58856 „Temporary State Aid to poultry farmers and poultry processing undertakings facing economic difficulties caused by the outbreak of Covid-19“;
31. Europos Komisijos 2020 m. lapkričio 13 d. sprendimas Nr. SA.59345 „Temporary State Aid to Fur Animal Keepers facing economic difficulties caused by the outbreak of Covid-19“;
32. Europos Komisijos sprendimas Nr. SA.58885 „COVID-19 - Deferral of social security contributions“;
33. Europos Komisijos 2020 m. lapkričio 25 d. sprendimas Nr. SA.59525 „COVID 19: Prolongation of guarantee scheme for tour operators“;
34. Europos Komisijos 2020 m. gruodžio 14 d. sprendimas Nr. SA.58232 „Pan-European Guarantee Fund in response to COVID-19“;

35. Europos Komisijos 2020 m. gruodžio 17 d. sprendimas Nr. SA.60096 „Aid Fund for Business“;
36. Europos Komisijos 2020 m. gruodžio 22 d. sprendimas Nr. SA.58540 „COVID-19: Trade credit insurance portfolio guarantee scheme“;
37. Europos Komisijos 2020 m. gruodžio 22 d. sprendimas Nr. SA.60308 „Lithuania- COVID 19- Subsidies for enterprises“;
38. Europos Komisijos 2020 m. gruodžio 23 d. sprendimas Nr. SA.60379 „COVID-19: Direct COVID-19 loans“;
39. Europos Komisijos 2021 m. sausio 14 d. sprendimas Nr. SA.60977 „COVID-19 - Deferral of tax payments“;

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 207 „Dėl karantino Lietuvos Respublikos teritorijoje paskelbimo“, TAR, 5466.

Specialioji literatūra:

1. Monti, G., (2020). *Business Cooperation in Times of Emergency: The Role of Competition Law*. Tilburgas: Tilburgo teisės ir ekonomikos centras;
2. De Stefano G., (2020). *Covid-19 and EU Competition Law: Bring the Informal Guidance On*. *Juornal of European Competition Law & Practice*;
3. Rakič I., (2020). *Competition law in the age of COVID-19*. Belgrade: Institute for Comparative Law;
4. Rose N. L., (2020). *Will Competition Be Another COVID-19 Casualty?* Vašingtonas: The Hamilton Project;
5. Sowell, T. (2010). *Basic Economics: A Common Sense Guide to the Economy*. Ketvirtas leidimas. Niujorkas: Basic Books.
6. Shelanski, Howard A. (2010). *Enforcing Competition During an Economic Crisis*. *Antitrust Law Journal* 77 (1);
7. Meunier S., Mickus J., (2020). *Sizing up the competition: explaining reform of European Union competition policy in the Covid-19 era*. *Journal of European Integration*;
8. Ezrachi A., Gilo D. (2020). *Excessive pricing, entry, assessment and investment: lessons from the Mittal litigation*. Čikaga: *Antitrust Law Journal*;

9. Ormosi P., Stephan A. (2020). *The dangers of allowing greater coordination between competitors during the COVID-19 crisis*. Journal of Antitrust Enforcement;
10. Schinkel, Pieter M., d'Ailly A. (2020). *Corona Crisis Cartels: Sense and Sensibility*. Amsterdamas: Amsterdamo teisės mokykla.
11. Levy M., Tardif N., Chneiweiss L., (2020). *Competition law during the COVID-19 pandemic: several shades freed?* Reed Smith LLP;
12. Costa-Cabral F., Hancher L., Monti G., Feases A. R. (2020). *EU Competition Law and COVID-19*. Tilburgas: Tilburgo universitetas;

Elektroniniai leidiniai:

1. Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, (2020) Co-operation between competitors in the time of COVID-19. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/competition/Co-operation-between-competitors-in-the-time-of-COVID-19.pdf> ;
2. Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, (2020) Competition Policy in Times of Crisis: Supplement to Competition Policy in Eastern Europe and Central Asia. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/daf/competition/supplement-oecd-gvh-newsletter15-july2020-en.pdf> ;
3. Giosa P. (2020) Price regulation: *An alternative to competition law enforcement in the time of COVID-19?* CCP Research Bulletin.

Naujienų publikacijos:

1. Lietuvos konkurencijos taryba (2020). Konkurencijos taryba palankiai vertins vartotojams naudingas verslo iniciatyvas. Prieiga per internetą: <https://www.kt.gov.lt/lt/naujienos/konkurencijos-taryba-palankiai-vertins-vartotojams-naudingas-verslo-iniciatyvas-nbsp> ;
2. JAV Teisingumo departamentas ir Federalinė prekybos komisija (2020). Bendras konkurencijos pareiškimas dėl COVID-19. Prieiga per internetą: <https://www.justice.gov/atr/joint-antitrust-statement-regarding-covid-19> ;
3. Europos konkurencijos tinklas (2020). Bendras pareiškimas dėl konkurencijos teisės taikymo krizės laikotarpiu.

SANTRAUKA

Konkurencijos teisės įrankių taikymas sprendžiant COVID-19 pandemijos problemas

Žygimantas Strioga

Magistro darbe analizuojama įtaka konkurencijos teisei, kurią padarė Europos Sąjungos teisinis reguliavimas, susijęs su COVID-19 problemų sprendimu. Išanalizuojami esminiai teisės aktai, kuriuose reguliuojama valstybės pagalba, jos suteikimo pagrindai tam tikrų ūkio sektorių konkurencijos reikalavimų sumažinimas, įvertinami institucijų pasisakymai dėl konkurentų bendradarbiavimo galimybių plėtimo vykstant COVID-19 epidemijai, įvertinamas institucinis kainų nustatymas, kaip priemonės kovoti su COVID-19 padariniais. Nurodomos įvairios mokslininkų nuomonės, susijusios su verslininkų bendradarbiavimu, išanalizuojamas šių nuomonių pagrįstumas. Darbe įvertinamas valstybės pagalbos teikimo priemonių platumo pagrįstumas, saugikliai, kurių imasi Europos Komisija, kad užtikrintų skaidrų ir sąžiningą, vidaus rinkai nekenkiantį valstybės pagalbos suteikimą. Išanalizuojamas kiekvienas valstybės pagalbos teikimui esminio – 2020 m. kovo 19 d. Europos Komisijos komunikato turinys, jo reikšmė, analizuojami visi penki komunikato pakeitimai, daromos išvados apie pakeitimuose atsispindinčias tendencijas. Išanalizuojami reglamentai, pagal kuriuos bulvių, pieno ir augalininkystės sektoriuje veikiantys ūkio subjektai gali tarpusavyje sudarinėti susitarimus ir priiminėti sprendimus, reikalingus stabilizuoti šiuos ūkio sektorius. Vertinant galimus pokyčius, susijusius su kainų reguliavimu, taip pat konkurentų bendradarbiavimu, darbe prieinama prie išvadų, kad šiose srityse reguliavimas turėtų būti nekeičiamas, kol nėra tinkamesnių empirinių įrodymų, jog tokie pokyčiai iš tikrųjų padėtų Europos Sąjungos ekonomikos atsigavimui.

SUMMARY

Appliance of competition law tools while solving problems caused by the COVID-19 pandemic

Žygimantas Strioga

In this master's thesis it is analysed what influence on competition law COVID-19 related European Union's new legal acts have had. The essential acts are analyzed in which state aid as well as its provision basis is regulated. It analyzes the essential legal acts regulating state aid, the grounds for granting it, the reduction of competition requirements in certain economic sectors, evaluates the institutions' statements on expanding the possibilities of cooperation between competitors in the COVID-19 epidemic, various opinions of scientists related to business collaborations are indicated, and the validity of these opinions is analyzed. The paper assesses the validity of the breadth of state aid measures, safeguards taken by the European Commission to ensure transparent and fair granting of state aid that does not harm the internal market. Each of the key issues for the provision of state aid in 2020 is analyzed. March 19 European Commission's communication, its significance, all five amendments to the communication are analyzed, and conclusions are drawn about the trends reflected in the amendments. The regulations under which operators in the potato, dairy and crop sectors can enter into agreements with each other and take the decisions needed to stabilize these sectors are also analyzed. Assessing possible changes in price regulation, as well as cooperation between competitors, the paper concludes that regulation in these areas should remain unchanged until there is more appropriate empirical evidence that such changes would actually contribute to the economic recovery of the European Union.